Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University

anemon

Derginin ana sayfası: http://dergipark.gov.tr/anemon

Araştırma Makalesi ● Research Article

Yerel Yönetimlerin Engelsiz Yaşam Hedefi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği

Local Governments' Goal Of Life Without Barriers: The Case Of The Izmir Metropolitan Municipality

Sultan Kavili Arap [a], Elif Yücebaş [b], İbrahim Arap [c,*]

[a] Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Yerel Yönetimler Programı, İzmir/Türkiye
ORCID:0000-0002-4752-8828

[b] Öğr.Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Yerel Yönetimler Programı, İzmir/Türkiye
ORCID:0000-0002-2544-1318

[c] Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, İzmir/Türkiye
ORCID: 0000-0001-5890-5927

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:
Başvuru tarihi: 01 Kasım 2020
Düzeltme tarihi: 20 Aralık 2020
Kabul tarihi: 29 Aralık 2020

Anahtar Kelimeler:
Yerel Yönetimler
Engellilik
Erişilebilirlik

ÖZ

Günümüzde eşitsizliğe uğrayan gruplara sosyal hizmet ve yardımlar sunma konusunda temel aktörlerden birisi olan yerel yönetimlerin sorumluluk alanı genişlemektedir. Araştırmanın amacı yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik sunduğu hizmetlerin değerlendirilmesidir. Bu kapsamda İzmir Büyükşehir Belediyesinin görevleri ve gönüllü yürüttüğü hizmetlere ilişkin mevcut durum analiz edilmiştir. Veri toplamada belge analizi ile yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Bulgulara göre, İzmir Büyükşehir Belediyesi engellilik alanında toplumsal farkındalığı artırma, toplumsal koruma gibi hizmetlerde göreceli olarak başarılıdır. Bununla birlikte çeşitli mali ve fiziksel zorlukların da etkisiyle erişebilirlik konusunda, özellikle kentsel tasarım açısından sorun olduğu, istihdam yaratıcı etkinlikler ve engelli hak savunuculuğu konularında ise etki yaratacak bir uygulama olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, yerel yönetimlerin etki alanı artmakla birlikte, bazı temel eksikliklerin olduğu görülmektedir.

ARTICLE INFO

Article history:
Received 01 November 2020
Received in revised form 20 December 2020
Accepted 29 December 2020

Keywords:
Local Governments
Disability
Accessibility

ABSTRACT

The purpose of this study is to assess the services individuals with disabilities are offered by local governments. For this aim, the duties assumed by the Izmir Metropolitan Municipality and the current status of the voluntary services it conducts have been analyzed. Our research has relied on document analysis and semi-structured interviews in data collection. The findings obtained reveal that the Izmir Metropolitan Municipality is relatively successful in some services, such as social awareness. Nevertheless, we also observe that increasing accessibility, especially in urban design, is slow due to financial and physical challenges, and that no activities are in place that can make a difference in creating employment opportunities and advancing disability rights advocacy efforts.

"Sakatlık sorununun çözümü hayır işlerinden ya da acımadan ziyade medeni haklardan geçer."

(Shakespeare, 2011: 53)

1. Giriş

Nüfusun yaşlanması, yaşın ilerlemesiyle birlikte engellilik riskinin yükselmesi, kanser, diyabet, ruh sağlığı bozuklukları gibi hastalıkların dünya genelinde artış göstermesi gibi nedenlerle engellilik gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Engelli bireylerin engelli olmayanlara göre daha yoksul, sağlık durumlarının, eğitim olanaklarına erişimlerinin, başarılarının ve ekonomiye katılımlarının daha düşük olduğuna işaret eden kanıtlar gün geçtikçe çoğalmaktadır. Üstelik bu sorunlar dezavantajlı topluluklarda daha da derinleşmektedir (WHO, 2011: xi).

Dünyada engelli kategorisinde bir milyardan fazla insanın olduğu ve bunların yaklaşık 200 milyonunun ciddi işlev bozuklukları yaşadığı belirtilmektedir (WHO, 2011: xi;

*Sorumlu yazar/*Corresponding author*.
e-posta: ibrahim.arap@deu.edu.tr

e-ISSN: 2149-4622. © 2013-2021 Muş Alparslan Üniversitesi. TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır.
http://dx.doi.org/10.18506/anemon.819308

EyDer, tarihsiz). Türkiye'de Ulusal Engelli Veri Tabanı'na göre engelli birey sayısı 2.533.209'dir (EYHGM, 2020:16). Resmi olmayan rakamlara göre bu sayı toplam nüfusun %13'ü düzeyindedir ve 9 milyonun üzerindedir (EYDER, tarihsiz). Diğer yandan engellilere ilişkin resmi verilere göre (2011 Nüfus ve Konut Araştırması), en az bir engeli olan (3 ve daha yukarı yaş) nüfus %6,9 oranıyla 4.876.000 kişidir (TÜİK, 2011: 1).

Engelli bireylerin yaşama katılmalarının önündeki güçlüklerin kaldırılması, nitelikli eğitim olanaklarına erişebilmeleri, çalışabilmeleri, seslerini duyurabilmeleri ve ayrımcılığa uğramamalarını sağlamanın temel yaklaşım olarak ele alındığı, günümüz engelli politikalarına yön vermesi beklenen yaklaşım; sosyal model ve içerisinde gelişen hak temelli yaklaşımdır (Katsui ve Kumpuvuori, 2008: 230; Erten ve Aktel, 2016: 1277). Engellileri toplumdan soyutlayan sorunları azaltmak; yaş, cinsiyet, sosyal statü gibi unsurlardan bağımsız olarak fırsat eşitliği yaratmak yönetimlerin çözmesi gereken önemli zorluklardandır. Toplumsal hayata katılımlarında, sağlık, ekonomi ve eğitim problemlerine ek olarak coğrafi eğim, iklim, alt yapı hizmetleri, uygun konut gibi sorun alanlarında engellilerin ve ailelerinin yaşam kalitesini yükselten ve sosyalleşmesini engellemeyen hizmetler için çaba gösterilmesi önemlidir (Eliöz, 2017: 350). Bu kapsamda uluslararası ölçekte hazırlanan bir dizi belge (World Programme of Action Concerning Disabled People -1982; The Convention on the Rights of the Child - 1989; The Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for People with Disabilities - 1993) engelliliğin insan hakları meselesi olduğunu vurgulamaktadır (WHO, 2011: 9). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014-2021 Engelli Eylem Planı'nda da tüm engellilerin en uygun düzeyde sağlık, refah ve temel haklara ulaşabilmesi gerektiği (WHO, 2015: 3) belirtilmektedir.

Bu belgelerle eşgüdümlü olarak merkezi yönetim ve yerel yönetimler, farklı düzeylerde olmakla birlikte, hak temelli yaklaşım çerçevesinde engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırmak amacıyla sorumluluk üstlenmektedir. 1980'li yıllarla birlikte gelişen yerelleşme politikaları kapsamında yerel yönetimlerin engelli kesime dönük sosyal uygulamalarda üstlendikleri sorumluluk ve görevler artmıştır (Naschold, 1996: 132; Kesgin, 2014: 2).

Türkiye'de yerel yönetimlerin[1] engelli bireylere yönelik sunduğu hizmetlerin değerlendirilmesi amacıyla yürütülen bu araştırma, İzmir Büyükşehir Belediyesi (BŞB) ölçeğinde yapılmıştır. İzmir BŞB'nin görevleri ve gönüllü yürüttüğü hizmetlere ilişkin mevcut durum analiz edilmiştir. Çalışmada 2000-2019 yılları arasındaki hizmetler incelenmiştir. Dünyada hak temelli yaklaşımla ilgili uluslararası ve ulusal düzenlemeler bu dönemde artmıştır. Pandeminin ekonomik ve sosyal etkilerinin yerel yönetimlerin hizmet sunumunu etkilemesi nedeniyle 2020 yılı kapsam dışı bırakılmıştır. Veri toplamada belge analizi ile yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır.

2. Yerel Yönetimler ve Engellilik

Engellilerin toplumsal yaşama nasıl katılacakları ve en iyi nasıl desteklenecekleri konusu her dönemde ahlaki ve siyasi bir mesele olmuştur. Nüfus yapısındaki değişim ve yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte sorun daha da ciddileşmiştir (WHO, 2011: 3). Kesin rakamlar bilinmemekle birlikte, iki binli yılların başı itibariyle ülkemizde engelli nüfusu gelişmiş ülkelerden yaklaşık %20 daha yüksek olduğu tahmin edilmiştir. Bununla birlikte, bu nüfusun aktif nüfusa katılım oranı ve buna yönelik kamu harcamaları gelişmiş ülkelere oranla çok düşük düzeydedir (DPT, 2001: 124).

Çalışmanın bu bölümü üç alt başlıktan oluşmaktadır. Öncelikle engellilik alanında Türkiye'de yapılan yerel yönetim araştırmaları sınıflandırılarak incelenmiştir. İkinci olarak engellilik alanı açısından yerel yönetimlerin sorumluluk alanının belirlenmesine yönelik çalışmalara ve düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü alt başlıkta ise yerel yönetimler açısından engelliliğe ilişkin görev ve sorumlulukların sınırlarını çizen mevzuat irdelenmiştir.

2.1. Literatür[2]

Engellilik konusu 2000'lerden itibaren önemsenmekle birlikte konuya ilişkin araştırmalar daha çok sosyal politika, sosyal hizmetler gibi genel ve kapsayıcı terimler çerçevesinde yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmında yerel yönetimler ölçeğinde değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. "Yerel Yönetimler ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Arasındaki Hizmet İlişkileri" makalesinde Sermet Başaran (2014), merkezi ve yerel yönetimlerin sosyal hizmet sunumu bağlamında görev paylaşımları, hizmet çakışmaları ve işbirliği gerekliliği konularını hukuki düzenlemeler çerçevesinde irdelemektedir. Bir başka makalede Kesgin (2014) konuyu, "Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar" başlığı altında kavramsal açıdan incelemektedir. Engellilere yönelik hizmetleri merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında hizmet bölüşümü kapsamında yaptığı değerlendirmede, merkezi yönetimin uygulama boşluklarını doldurmak açısından belediyelerin yaptığı çalışmaların önemine vurgu yapmaktadır. "Belediyelerin Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Projeleri" başlığı altında yapılan bir diğer çalışmada belediyelerin sunduğu hizmetler, engelli hizmet birimleri eliyle yürütülen ve düzenli ve sürekli sunulması beklenen hizmetler olarak danışma, korunma, bakım, rehabilitasyon, kentsel hizmetler, eğitim, kişisel gelişim ve destek hizmetleri gibi çok sayıda alt başlıkta ele alınmıştır. Yerel yönetimlerin bu hizmetlerine ilişkin verilen örneklerin her biri, farklı belediyeler tarafından sunulanlar arasından seçilmiştir. Dolayısıyla parçacıl olup, bir yerel yönetim birimini sunduğu hizmet bağlamında değerlendirmeye ilişkin veri içermemektedir (Fırat, 2008: 90).

Yerel yönetimlerin engellilik alanına yönelik rolü, hizmetleri, uygulamaları kapsamında yapılan ampirik çalışma sayısı sınırlıdır. Bunların bir kısmı seçilen bir belediyeyi bir ya da birkaç hizmet bağlamında değerlendirirken, bir kısmı da konuyu engelli bireylerin bakış açısından ele almaktadır.

[1] Bu çalışmada yerel yönetim türü olarak yalnızca belediyeler incelenmiş, köy ve il özel idareleri kapsam dışı bırakılmıştır.

[2] Bu çalışmada engellilik ve sosyal politika kapsamında seçili örnekler sunulmuştur. Engelliliğe yönelik kentsel tasarım kapsamındaki araştırmalardan İzmir ölçeğinde inceleme yapanlara yer verilmiştir.

Babaoğlu (2015) "Türkiye'de Engelli Politikaları ve Sivil Toplum Örgütlerinin Kentsel Engelli Politikalarına Etkisi: Ankara Örneği" başlıklı tezinde belediye - sivil toplum kuruluşları etkileşimini incelemektedir.

Diğer bir araştırmada Ankara'da engelli bireylerle yapılan görüşmeler doğrultusunda engellilerin belediyelerden beklentileri tespit edilmiştir (İnce vd., 2016). Bir başka çalışmada ise Keçiören Belediyesi örneğinde engellilere yönelik sosyal politikalarda yerel yönetimlerin rolü incelenmektedir (Metin, 2017).

İzmir il ölçeğinde yapılan araştırmalar, seçilen bir belediye sınırları içerisinde engellilik alanına ilişkin kısmi değerlendirmeler içermektedir. Örneğin; "Yapılı Çevrelerin Fiziksel Engelliler Yönüyle Kullanılabilirliği: İzmir Kenti Örneği" araştırmasında engelli kullanıcıların görüşleri doğrultusunda merkez ilçelerde yapılı mekânlar ve bu mekânlara erişimde önemli rol oynayan erişim bileşenleri değerlendirilmektedir (Malkoç True ve Sönmez Türel, 2013). Bir diğer araştırmada, İzmir Bornova'daki Büyük Park engelli standartları açısından kentsel peyzaj kapsamında irdelenmektedir (Gülgün Aslan ve Ünal Ankaya, 2020). İzmir BŞB ya da herhangi bir ilçe belediyesi örneğinde yapılan, engel alanlarının bütününü kapsayan bir araştırma bulunmamaktadır.

2.2. Yerel Yönetimlerin Engellilik Alanına İlişkin Konumu

Engelli bireylere yönelik hizmetlerin yürütülmesinden merkezi yönetim ana sorumludur. Bu hizmetler, merkezi düzeyde ilgili bakanlıklar aracılığı ile yürütülürken, yerel düzeyde büyük ölçüde belediyeler ve BŞB'ler eliyle görülmektedir (Çaha, 2016:132). Engellileri ve ailelerini içinde bulundukları zor durumdan çıkarmak, toplumla bütünleşmelerini sağlamak için merkezi ve yerel düzeyde çeşitli politikalar üretilmektedir. Bu politikaların analizi engellilik alanında yerel yönetimlerin güçlü ve zayıf yönlerinin, eğilimlerinin ortaya çıkarılması açısından yararlı olmaktadır. Gerekli düzenlemelerin yapılması ve neler yapılacağının planlanması engellilerin toplumsal katılımını artırmada önem kazanmaktadır (Eliöz vd, 2017: 363). Engel çeşitliliği nedeniyle sorunların farklılaşması, engelli nüfusun çoğunlukla kentsel alanda yaşıyor olması, yaşam alanlarına katılım düzeylerinin yerel düzeyde daha kolay gözlemlenebilir olması gibi nedenler yerel yönetimlerin bu alana özgü politika üretmesini gerekli kılmaktadır.

Farklı yeti yitimi olan insanlar farklı çözümler talep edebilmektedir. Hatta bazen aynı yeti yitimi olan insanlar da farklı çözümlere gereksinim duymaktadır. Beklentiler ve kaynak kısıtlamaları her engelin üstesinden gelebilmeyi olanaklı kılmadığından, kentsel düzenlemelerde yapılan uyarlamalar bazen birbiriyle uyumsuzdur (Shakespeare, 2011: 58). Yerel yönetimler kısıtlı kaynaklar, ihtiyaç tanımlamadaki farklı yaklaşımlar, engel çeşitliliği gibi nedenlerle yatırımlarda ve düzenlemelerde öncelik sıralaması yapmak zorunda kalmaktadır. Kimi sorun alanlarına ilişkin, beklentileri tam olarak karşılayamasa da, çözüm üretebilirken, bazı alanları iş planına bile almamaktadır ya da alamamaktadır.

Engelli bireylerin kentsel yaşamdaki sorunlarının önemsenmesine koşut olarak, engellilik alanı ulusal ve uluslararası düzeyde daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda Avrupa Kentsel Şartı'nda (1992) kentsel alanda engellilere ilişkin hedefler kentin herkesin erişebilirliğini sağlayabilecek şekilde tasarlanması, engelli politikalarının toplumla bütünleştirici olması, ev ve işyerlerinin engellilere uyarlanabilir biçimde tasarlanması, iletişim ve ulaşımın tüm insanlar için erişebilir olması şeklinde sıralanmıştır. Ayrımcılığa karşı mücadele vurgusu yapılan Şart'ın ikinci kısmı olan Yeni Bir Kentlilik İçin Manifestoda ise (2008) uyumlu kentler yaratabilmeye yönelik hedefler arasında herkese yerel ölçekte sunulan potansiyelden faydalanma fırsatı vermek amacıyla "demokratik etiğe dayalı aktif bir dayanışma politikası" yer almıştır. Engelliler ise dayanışma içerisinde olunması gereken dezavantajlı gruplar arasında özellikle vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de (BMEHS) (2009) engellilere yaklaşımı etkileyen unsurlar olarak engel çeşitliliği, engel durumlarının ciddiyetinin farklı olması ve engellilerin yoksulluk düzeyi sayılmıştır. Sözleşmeye göre bu zorluklar çerçevesinde yerel yönetimlerin görevleri; engellilere yönelik bilincin artırılması; fiziki çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim olanaklarına ve hizmetlere eşit koşullarda erişim (md.9); engellilerin toplum içinde yaşama hakkından eksiksiz yararlanabilmeleri (md.19), bağımsız hareket edebilmeleri (md 20); dinlenme ve her türlü kültürel, sportif aktivitelere katılımlarını (md 30) sağlamak için tedbir alınmasıdır.

Türkiye'de engelliliğin bir politika alanı olarak önemsenmeye başlaması 2000'li yıllarda uluslararası gelişmelerle eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir (Yılmaz ve Yentürk, 2017: 62). 2000'de yapılan nüfus sayımının engellilere yönelik bütüncül bir araştırma içermesi (Babaoğlu, 2015:154) ve 2002 tarihli "Türkiye Özürlüler Araştırması" (DİE: 2002) bu süreçteki öncü çalışmalardır. Uluslararası gelişmelerin ve özellikle de Avrupa Birliği müzakere sürecinin sağladığı pozitif ivmenin de katkısıyla, engellilerin sorunlarına yönelik siyasi ilgi ve engelli haklarına yaklaşım 2005 yılında Engelliler Hakkında Kanunu'nun (5378) çıkartılmasını sağlamıştır (Yılmaz ve Yentürk, 2017: 62). BMEHS'in yayınlanması ve Türkiye tarafından kabulünün ardından engelli hakları konusu gündemde daha çok yer almaya başlamıştır. 2010 yılında gerçekleştirilen "Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması" ile (TÜİK, 2010) konuya ilişkin veri toplanmasında önemli bir aşamaya ulaşılmıştır. Ancak bu ivme, sonrasında devam etmemiş, engellilik alanına ilişkin veriler güncellenmemiştir.

Yerel yönetimlerin mekânın şekillenmesinde önemli işleve sahip olması ve bu durumun engelli bireylerin yaşamına etkisi 2000'li yıllarla birlikte Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) raporlarında da yer almaya başlamıştır. Sekizinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ÖİK Raporunda (DPT, 2001:124-127) engelli bireylerin bütünün bir parçası olduğu, fiziki ve sosyal mekânın buna göre düzenlenmesinin toplumsal yaşama katılımlarını sağlamada önemli bir unsur olduğu vurgusu bulunmaktadır. Raporda 1984 sonrası yerel yönetim alanında yapılan düzenlemelerle birlikte, BŞB'ler ve ekonomik durumu gelişkin olan bazı belediyelerin, merkezi yönetimin ilgi alanında bulunan sosyal hizmet ve yardımları

yapar duruma geldiği belirtilmektedir. Ayrıca engellilerin toplumsal yaşama katılımlarını kolaylaştırıcı fiziki düzenlemeler yapması önerilmekte, sonradan oluşan engellilik nedenlerinin önlenmesi konusunda belediyelerin uygulama, denetim ve yaptırım yetkilerini kullanmasının önemi vurgulanmaktadır.

Raporda (DPT, 2001) yer alan toplumsal yaşama katılımın sağlanması hedefine uygun olarak Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme ve Şehirleşme ÖİK Raporu'nda (DPT, 2007: 56-58) engelsiz-erişilebilir kentler oluşturmak için, uluslararası örneklere uygun, ülke koşullarına uyarlanmış tasarım rehberlerinin hazırlanması ve "uyarlanabilir konut" üretiminin temel yaklaşım haline getirilmesine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca bu konutların engelliler için yaşam kalitesi açısından uygun tasarlanması, engellilerin toplu taşımadan olabildiğince bağımsız olarak yararlanmasını sağlayıcı yatırımların yapılması, farklı engel grupları tarafından kullanılabilecek "Kent Rehberleri" hazırlanması, afet durumunda güvenli biçimde tahliye edilebilmeleri için gerekli düzenleme ve bilgilendirme çalışmalarının ilgili kurumlarca yapılması önerileri yer almıştır.

2011'de, bir yandan bazı kurumlara "Ulaşılabilirlik Kalite Teşvik Ödülü"[3] verilirken, diğer yandan Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ÖİK Raporu'nda uygulamada dezavantajlı grupların (engelli, çocuk, yaşlı, hamile, hasta vs.) kentsel mekân ve hizmetlerden sıkıntı çekmeden yararlanabilmeleri için yeterli çaba sarf edilmediği de eleştirilmiştir (KB, 2014:39-40,101). Onuncu Kalkınma Planı Özürlülere Sunulan Hizmetlerin Etkinleştirilmesi Çalışma Grubu Raporu'nda da, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin bütüncül ve sistematik çalışmalara başlamadığı, kentlerin birçoğunda yeterli ve doğru uygulama yapılmadığı, yapılan düzenlemelerin ise çoğunun kullanılabilir olmadığı vurgulanmaktadır. Aynı konu Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı'nda da (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010: 13) dile getirilmektedir. Bu durumun nedeni olarak; erişilebilirlik konusunda bilinç düzeyinin düşüklüğü, işe nereden başlanacağının bilinmemesi, yeterli finansal kaynağın sağlanamaması ve mevzuata ilişkin sorunlar sayılmaktadır (KB, 2015:150).

Yerel yönetimlerin, eşitsizliğe en çok uğrayan gruplara sosyal hizmet ve yardımlar sunmak konusunda temel aktör olduğu vurgulanan Onbirinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ÖİK Raporu'nda ise engelli bireyler için gereken ulaşım altyapısının kurulamamasından ve dezavantajlı grupların bütçe üzerinde yarattığı etkinin gruplara dağılımından kaynaklanan sorunlara dikkat çekilmektedir (KB, 2018b: 80, 92, 96).

Türkiye'de yapılan önemli çalışmalardan birisi olan Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması'nda[4] (TÜİK, 2010: 50), kayıtlı engellilerin kamu kurum ve kuruluşlarından beklentileri; sosyal yardım ve desteklerin artırılması, sağlık hizmetlerinin ve bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması, iş bulma, eğitim, fiziksel çevre ve ulaşım olanaklarının artırılması biçiminde sıralanmaktadır. Araştırmada tespit edilen sorunlardan biri fiziksel çevre düzenlemelerinin engelli kullanımına uygun olmadığı yönündedir. Buna göre; katılımcıların %66,9'u kaldırım, yaya yolu ve yaya geçidinin uygunsuzluğu gerekçesiyle sorun yaşadığını belirtmiştir. Diğer temel sorunların fiziksel çevre düzeni yetersizlikleri nedeniyle, oturdukları binalarda katlara ulaşma, bina içi hareketlilikte, kamu binalarında, postanelerde, bankalarda, park ve yeşil alanlarda yaşandığı belirtilmektedir (TÜİK 2010: 26-27). Bununla birlikte katılımcıların önemli bir kısmı spor tesislerini (%51,9), park ve yeşil alanları (%34,4) kullanmadıkları için fikirlerinin olmadığını ifade etmiştir. Diğer bir kısmı da refakatçisiz dışarı çıkamadıklarını, çıkabilenlerin de toplu taşıma araçları engel durumlarına uygun olmadığından, tek başına kullanmadıklarını belirtmektedir. (TÜİK, 2010: 27,29-30). Belediye hizmetlerinden yararlanmak isteyenlerin talepleri ise; hizmet (sağlık hizmeti, alışveriş desteği, ev temizliği, evde bakım desteği, rehberlik ve danışmanlık vb.), parasal yardım/indirim (su ve toplu taşıma ücretlerinde indirim), fiziksel düzenleme (belediye tesislerinin, kaldırımların, yolların, vb. uygunluğu) ve ulaşım (toplu taşımadan faydalanma) olarak dört başlık altında gruplandırılmaktadır. (TÜİK, 2010: 54).

Belediyelerin engelliler için neler yapabileceğine ilişkin yapılan bir diğer araştırmada 200 engelliyle görüşme yapılmıştır. Öne çıkan tespit ve beklentiler; belediyelerin engelli envanteri hazırlayarak ayrımsız sosyal destek sunması, engelli istihdam kotalarına uyması, yerel meclislerde engelli temsilinin sağlanması, sorunların ve çözüm önerilerinin engellilerden dinlenmesi, personelin engelli hakları farkındalığının yükseltilmesi, engellilere yönelik ayrımcılığın önlenmesine çalışılması, belediye binalarından başlanarak yollar, kaldırımlar, toplu ulaşım araçları, asansörler, basamaklar ve tuvaletlerin tüm engel grupları için erişilebilir hale getirilmesi, ücretsiz ve nitelikli hizmet sunan engelli yaşam merkezlerinin yaygınlaştırılması, engellilere ve ailelerine sosyal, ekonomik ve psikolojik destek verilmesidir (Ok, 2019).

Bugün gelinen noktada engelli bireyler ile ilgili olarak erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, kentsel yaşamı engelli bireylerin katılımına uygun olarak düzenleme, engellilerin sosyal ve ekonomik hayat içerisinde bulunmalarına katkı sağlamak için kamu politikası üretilse de yapılan çalışmaların yeterliliği tartışılmaktadır. Engelli hizmetleri, belediye sınırları içinde yaşayan, engelli olarak tanımlanan, doğuştan ya da sonradan gelişen bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerin kaybı nedeniyle ilgili belediye tarafından sunulan hizmetler olup, danışma, korunma, bakım, rehabilitasyon, yönlendirme, kişisel gelişim ve destek hizmetleri biçiminde düzenli ve sürekli sunulması beklenen hizmetlerdir (Fırat, 2008: 90). Bunun doğal sonucu olarak yerel yönetimlerin engelli bireyler ve aileleri için yaptıkları, ihtiyaç sahiplerine ulaşabilme düzeyleri, götürdükleri hizmetlerin gereksinimlerle örtüşmesi vb. tartışma konusu olmaktadır. Günümüzde gerek ulusal, gerekse yerel uygulamalarda geçmişe göre daha kapsayıcı düzenlemeler olmakla birlikte, konuya ilişkin uygulama yetersizlikleri ve memnuniyet artışının sağlanamaması ÖİK raporlarında zaman zaman dile getirilmektedir.

[3] Bu kurumlar; Türkiye Belediyeler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği, İstanbul BŞB, Konya BŞB, Ankara/Keçiören, Ankara/Çankaya, İstanbul/ Ümraniye, İstanbul/ Küçükçekmece, Antalya/Alanya, Sakarya/ Hendek Belediyeleridir.

[4] Bu araştırma ülke genelinde ilk kez 2010 yılında Ulusal Özürlüler Veri tabanına kayıtlı engelli bireylerin sorun ve beklentilerinin tespitine yönelik ve en az %20 engeli olan 280.014 bireyin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

2.3. Yerel Yönetimlerin Engellilik Konusundaki Görev ve Sorumlulukları

Türkiye'de engelli haklarına ilişkin düzenlemeler uluslararası anlaşmaların getirdiği yükümlülükler kapsamında çıkarılan yasa ve yönetmeliklerle biçimlenmektedir.[5]

2000'li yıllarda ulusal ve uluslararası gelişmelere koşut olarak yeniden biçimlenen engellilik politikasının yerel yönetim mevzuatında da yansımaları olmuş, engellilik konusu daha geniş ve kapsayıcı olarak yer almıştır. Yerel yönetimlerin engellilik alanındaki görev, yetki, sorumluluk alanı konusundaki hukuki düzenlemeler başta 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun olmak üzere, 5393 sayılı Belediye, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunlarında, Kent Konseyleri ve İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliklerinde bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nde de BŞB'lerde kurulacak engelli hizmet birimlerinin kuruluş ve işleyişi belirlenmiştir.

Anayasanın 10. ve 61. maddeleri uyarınca toplum içerisinde engelli vatandaşlar diğer vatandaşlarla eşit haklara sahip olup devlet eşitliği sağlamak la yükümlüdür. Bu bağlamda 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunu'nun amacında, "toplumsal hayata tam ve etkin katılım" ve "engelliliği önleyici tedbirleri alınması için gerekli düzenlemelerin yapılması" biçiminde iki temel konuya vurgu yapılmaktadır. Yasada yerel yönetimlerin görev alanına giren kentsel tasarım, ulaşım, erişilebilirlik ve katılım konuları da yer almaktadır. Bu kapsamda yapılı çevrede erişilebilirliğin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanmasına; toplu taşıma sistemlerinin engellilerin erişebilirliğine uygun olması zorunluluğuna ve bilgi iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olmasına vurgu yapılmaktadır (md. 7). Ayrıca Yasada toplumsal hayata katılım ve eşitlik temelinde sürecin -karar alma dahil- her aşamasında engellilerin ve ailelerinin aktif ve etkin katılımının sağlanmasına da dikkat çekilmektedir (md. 10).

Geçici 2. ve 3. maddelerde resmi yapılar, yol, kaldırım, yaya geçidi, sosyal ve kültürel alt yapı alanları, halka açık hizmet veren her türlü yapının ve toplu taşıma hizmetinin engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilmesi yer almakta olup, bu yükümlülük yerel yönetimlere ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yüklenmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre (2005) hizmetlerin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulması ve hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanması (md.14) belediyenin görev ve sorumlulukları arasında sayılmaktadır. Ayrıca "engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak" belediye başkanının görev ve yetkileri (md.38) arasında yer almaktadır.

Kent Konseyi Yönetmeliği'nde (2006) "engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak", konseyin görevleri arasındadır. İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliğinde (2005) ise il özel idaresi ve belediyelerin yetki alanları içinde engellilere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetler için gönüllü çalıştırabilme olanağı bulunmaktadır.

5216 sayılı BŞB Kanunu'nda (2004), "engellilere yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek…meslek ve beceri kazandırma kursları açmak…bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak" BŞB'lerin görevleri arasında yer almaktadır. Engelli merkezleri oluşturmak BŞB başkanının görevlerinden birisidir (md. 18).

Ayrıca BŞB bünyesinde, işleyişi hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenecek, engelli hizmet birimleri oluşturulacaktır (ek md. 1). Bu birimlerin, aynı amaçla kurulmuş vakıf, dernek ve üst kuruluşlarıyla iş birliği içinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermesi beklenmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'ne göre (2006) Engelli Hizmet Birimi; "büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan engellilerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştıracak toplumsal fırsatlardan engelli olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere" oluşturulmaktadır. Bu bağlamda BŞB'ler engelli vatandaşlara yönelik sosyal hizmet ve yardım yapmak için engelli merkezleri ve engelli hizmet birimleri oluşturacaktır. Birimin görevleri Yönetmelikte (md.8) şöyle sıralanmaktadır:

- ✓ Engelli bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak.
- ✓ Toplum hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmalar yürütmek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak, teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.
- ✓ Engelliliği önlemeye yönelik basılı, sesli ve görsel yayınlar hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak.
- ✓ Engelli ve aileleri için bilgilendirme, bilinçlendirme hizmetleri verecek personelin gerekli eğitimi almasını sağlamak.
- ✓ Engellilerin çalışma yaşamına katılabilmeleri için mesleki rehabilitasyon ve eğitim vermek.
- ✓ Ekonomik durumu yetersiz engellilere ayni ve nakdi yardım yapmak.
- ✓ İhtiyaç halinde uygun araçlarla ulaşımlarını sağlamak.
- ✓ Bakıma muhtaç engellilere bakım hizmeti sunmak/ satın almak.

Görüldüğü üzere yerel yönetimlerin engellilik alanında görev ve sorumluluklarına ilişkin yaptırım içeren detaylı

[5] Engellilerin yaşama uyumuna yönelik yerel yönetimlerin güncel uygulamalarına yön veren önceki hukuksal düzenlemeler 572 sayılı KHK ile 3194 sayılı İmar Kanunu'na, 3030 sayılı Büyükşehir Kanununa ve 1580 sayılı Belediye Kanununa yapılan eklemelerdir. Bu düzenlemeler; ulaşılabilir ve yaşanılabilir fiziksel çevre için kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda standartlara uyulması; bölgenin işgücü piyasasına uygun beceri kazandırma kursları, iş eğitim merkezleri ve yaşam evlerinin açılması; ulaşım ve sosyal/kültürel hizmetlerden ücret alınmaması, indirim yapılması; belediyelerin işyerlerini engellilerin kiralamasında kolaylık sağlanmasıdır.

düzenlemeler yapılmamış, serbest hareket edilebilecek alanlar oluşturulmuştur. Dolayısıyla kent ölçeğinde yapılan uygulamalar, yerel yöneticilerin konuya ilişkin hassasiyetleriyle biçimlenmektedir. Bu da uygulama çeşitliliklerine neden olmaktadır. Örneğin, engellilerin kendi konutlarının erişilebilir olması için yerel yönetimler tarafından destek hizmeti verilmesi zorunluluğu yoktur (Sarı vd.,2018: 22). Öyleyse bu desteği veren bir belediyenin bunu bir gereksinim olarak algılayıp bütçeden pay ve kaynak ayırdığı söylenebilir.

3. Yöntem

Bu araştırmada hak temelli yaklaşım çerçevesinde yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik hizmetleri İzmir örneğinde incelenmektedir. İzmir'in seçilme nedeni 2005 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi tarafından verilen "Engelli Dostu Belediye" unvanı alması, 2010-2012 yılları arasında "Engelliler Yılı" ilan etmesi ve konuyla ilgili bir dizi Kongre düzenlemesidir.

Araştırma nitel bir çalışma olup belge incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik sorumluluk alanı ile ilgili mevzuat, yerel yönetimlere ilişkin ÖİK raporları incelenmiştir. İzmir BŞB'ye ilişkin bilgiler faaliyet raporlarından, Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü'nün (EHŞM) yıllık raporlarından, BŞB meclis tutanaklarından ve BŞB'nin veri tabanından elde edilmiştir. Ayrıca İzmir BŞB'nin engelli vatandaşlara sunduğu hizmetleri ve bu çerçevede gerçekleştirilen uygulamaları değerlendirmek amacıyla Engelli Hizmetleri Şube Müdürü, Sosyal Hizmetler Şube Müdürü, Müdürlükte görev yapan bir sosyal hizmet uzmanı, ESHOT Denetçisi, 2019 yerel seçimlerinde seçilen iki belediye meclis üyesi (biri aynı zamanda BŞB meclisinde görev yapmaktadır), İzmir Kent Konseyi Engelli Meclis Başkanı, İzmir BŞB Erişilebilirlik Komisyonu'nun bir üyesi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan Belediye Meclis üyeleri, Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı ile Erişilebilirlik Komisyonu üyesi aynı zamanda ildeki engelli derneklerinde yönetim kademelerinde görev yapmaktadır. Görüşmelerin etik açından uygunluğuna ilişkin 03/09/2020 tarih ve 3758 sayılı Dokuz Eylül Üniversite Etik Kurul İzin Belgesi bulunmaktadır.

4. Bulgular

İzmir BŞB, Türkiye'deki gelişmelere koşut olarak, engelli bireylere yönelik hizmetlerini 2000 yılında kurduğu "Engelli Birimi" aracılığıyla sürdürmüştür. Belediye 2005 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi'nden *'Engelli Dostu Belediye'* unvanı almıştır. Engelli Birimi 2014 yılında yerini Sosyal Projeler Daire Başkanlığına bağlı olarak kurulan EHŞM'ye bırakmıştır. 2014 yılından itibaren hizmet bu birim aracılığıyla sağlanmaktadır. Engelli kenttaşlara doğrudan sunulan hizmetlerin yürütülmesinde görevi olan diğer birimler; Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlar Şube Müdürlüğü ile Toplum Sağlığı Daire Başkanlığı'na[6] bağlı Sağlıklı Yaşam ve Evde Bakım Şube Müdürlüğü'dür. Bu birimler sosyal dayanışma ve sağlık hizmetleri temelinde yaşlılara, engellilere, gençlere ve çocuklara yönelik faaliyetleri (İzmir BŞB, 2019a: 23) yürütmektedir.

İzmir'de yaşayan engelli birey sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte, TÜİK (2011) tarafından en az bir engeli olan nüfus tanımlamasında yer alan %6,9 oranına göre yaklaşık 280.000 engelli bulunduğu tahmin edilmektedir (Kent Konseyi Engelli Meclis Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020). EHŞM, engelli bireyler ile ailelerinin toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırmak, fırsatlardan daha çok faydalanmalarını sağlamak üzere; bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal rehabilitasyon, erişilebilirlik, meslek edinmelerine ve mesleki gelişimlerine yönelik olarak dört merkez ile hizmet vermektedir (EHŞM, 2018).

Engel çeşitliliği, engelli sorunlarının tespitini güçleştirmekte ve engelli bireylerin sorunlarına yönelik çözüm önerilerinde de çok boyutluluk gerektirmektedir. Bu sorunlar ve çözüm önerileri farklı kaynaklarda birbirinden farklı biçimde gruplandırılarak değerlendirilmektedir. Örneğin BŞB Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nde bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, eğitim, danışmanlık, bakım, rehabilitasyon hizmetleri, yaşam kolaylaştırıcı çalışmalar biçiminde sınıflandırılan engelli hizmetleri, TÜİK'in (2010) araştırmasında sağlık hizmeti desteği, su ücreti indirimi, evde bakım desteği, engellilere uygun belediye tesisleri gibi toplam on bir başlık altında ele alınmaktadır. Avrupa Komisyonu ise hak temelli yaklaşım bağlamında sekiz öncelikli alan belirlemiştir (European Commission, 2010). Bunlar; eğitim, erişilebilirlik, eşitlik, katılım, istihdam, sağlık, engelli hakları savunuculuğu ve toplumsal korumadır.

Kent ölçeğinde engellilere yönelik hizmet alanları, eğitim, kentsel tasarım, ulaşım, bilgi ve iletişim, siyasal ve kamusal yaşama, kültür, sanat ve spor etkinliklerine katılım, sağlık ve rehabilitasyon çalışmaları, istihdam, farkındalık, sosyal yardım, ayrımcılıkla mücadeledir. Bu alanların, Avrupa Komisyonu'nun öncelikli alanlar tanımlamasına uygun olması nedeniyle bu çalışmada da aynı sistematik (başlıklar) kullanılmaktadır. Bununla birlikte, yukarıda sayılan yerel yönetimlerin hizmetlerinden bazılarına, ilgili başlıklar altında alt başlıklar olarak yer verilmektedir.

4.1. Eğitim

Engelli bireyler için kapsayıcı ve sürdürülebilir eğitime erişim (European Commission, 2010: 8) olarak tanımlanan eğitim konusu, EHŞM tarafından yürütülmektedir. Rehberlik ve eğitim hizmetlerini yürüten Müdürlük bu hizmetleri Buca, Konak ve İnciraltı engelli hizmet merkezlerinde sunmaktadır. Yürütülen hizmet ve projelerde engelli bireylerin sosyal, bilişsel ve psikolojik gelişimleri sağlanırken aileleri de bilinçlendirilmektedir. Eğitimlerin kapsamı engelli çocuklar ve aileleriyle yapılan görüşmelere ve Rehberlik Araştırma Raporlarına göre belirlenmektedir. Halen sürdürülen eğitimler, özel eğitim, el sanatları, resim, müzik, spor, doğal afetler, atlı terapi eğitimleridir. Eğitimler, okul öncesi ve okul dönemi olmak üzere ikiye

[6] Evde Bakım Hizmeti önceleri Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığına bağlı olarak yürütülürken, 2020'den itibaren Toplum Sağlığı Daire Başkanlığı tarafından yürütülecek bir hizmet olmuştur. Bkz. (BŞB, 2020).

ayrılmaktadır. 2016 yılından itibaren aile eğitim programları da uygulanmaktadır (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020). Eğitim programları 2012'de faaliyete başlayan İnciraltı Engelli Hizmet Merkezi, 2013 yılında açılan Konak Engelli Hizmet Merkezi (EHŞM, 2018) ve 2017'de faaliyete başlayan (İzmir BŞB, 2017: 136) Buca Engelli Hizmet Merkezinde yürütülmektedir.

Bu eğitimler dışında Buca Engelli Hizmet Merkezi'nde engelli yakınlarına yönelik hizmetler, Kadın Sağlığı Eğitimi Projesi, Kadın İnsan Hakları Eğitimi Projesi, Engelliler ile El Ele Projesi ve Aile Eğitim Programı biçiminde sunulmaktadır (EHŞM, 2018). Konak Engelli Hizmet Merkezi ile Konak İl Halk Kütüphanesi, gönüllülerin görme engelli bireyler ile okuma etkinlikleri yaptığı Görme Engelliler Eğitim Destek Projesi yürütmektedir (İzmir BŞB, tarihsiz a). Ayrıca, belediyenin açtığı meslek kurslarında engellilerin de yer alması için çalışılmaktadır (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020).

Hizmet merkezlerinde verilen eğitimden yararlanan engelli kişi sayısı 2019 yılı itibariyle 636'dır. (Tablo 2) Diğer yandan, 2016 yılından itibaren yaklaşık 20.000 kişiye ulaşıldığı belirtilmektedir (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020).

Bu merkezler kentte engelli bireylerin erişebildiği ve önemli ölçüde yararlandığı merkezlerdir. Görev alanının net olarak belirlenmiş olması, başvuran engelli bireylere ve ailelerine gerekli bilgilendirmenin yapılması kurulan sistemin işleyişini de kolaylaştırmaktadır. Son faaliyet raporunda bu merkezler İzmir BŞB'nin üstünlükleri arasında sayılmakta ve geliştirilebilecek alanlar kapsamında merkezlere ilişkin herhangi bir tespit bulunmamaktadır (İzmir BŞB, 2020:186). Oysa engelli bireylere yönelik eğitim hizmetlerine, istihdama yönelik meslek edindirme eğitimlerine ve farkındalık gibi konularda daha çok ve yaygın uygulamalara gereksinim bulunduğu bu çalışmada yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Örneğin meslek edindirme kurslarının kota uygulanmadan, çok sayıda engelli bireyin katılabileceği biçimde tasarlanması konusu farklı kişilerce vurgulanmıştır (Engelli Hizmetleri Şube Müdürü ile görüşme, 2020; Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı ile görüşme, 2020; DEMİS,2017). Bir hizmetin iyi veriliyor olması geliştirilmesinin gerekmediği anlamına gelmemektedir. Kaldı ki, mevcut durumda gündemde olmayan konular ve uygulama eksiklikleri ilgili taraflarca da tespit edilmiştir.

4.2. Erişilebilirlik

Bütün hakların temelini oluşturan erişilebilirlik Avrupa Komisyonu belgesinde (2010: 5) eşit koşullarda fiziksel çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim teknolojilerine ve diğer etkinlik ve hizmetlere erişim olarak tanımlanmaktadır. Bu haliyle oldukça geniş bir alanı kapsayan erişilebilirlik konusu son yıllarda engelli bireylerin toplumsal yaşama ilişkin sorunları ile baş etmede yaygın olarak kullanılan bir terimdir. Erişilebilirlik açısından İzmir BŞB'nin engellilere yönelik hizmetleri kentsel erişilebilirlik, ulaştırma hizmetleri ve bilgi iletişim teknolojilerine erişim başlıkları altında incelenmiştir.

Kentsel erişilebilirlik: Engellilere yönelik kentsel alanlara erişebilirlik ve bu alanlardan yararlanmada konforun artırılması kentsel erişilebilirlik kapsamında olup, başta kamu binaları olmak üzere binalar, yollar, parklar, okullar, tiyatrolar, konutlar, ortak kullanım alanları gibi alanların engellilerin yaşamına uygun biçime getirilmesini içermektedir. Mevzuatta yapılan değişikliklerle zamana yayılmış olsa da, kamu kurum ve kuruluşlarına zorunlu hale getirilen kentsel erişilebilirlik konusu İzmir BŞB'de de iş planına alınmıştır. Bu kapsamda caddeler, meydanlar, bulvarlar, yaya yürüyüş yollarındaki rampa ve kaldırımlar ile üstgeçit yapımı, engelli kullanımına uygun asansörler yapılması ya da yeniden düzenlenmesi, kuruma ait binaların engelli kullanımına uygun hale getirilmesi konusunda çalışmalar yapıldığı ifade edilmektedir (EHŞM, 2019). İzmir BŞB Farkındalık Merkezi, Kentsel Yaşam Kalitesi ÖİK Raporunda (KB, 2018a: 43), toplumun farklı kesimlerine yönelik erişilebilirlik açısından "mekânsal planlama ve kentsel tasarım" uygulamalarına örnek olarak gösterilmiştir.

Bu gelişmelerle eşgüdümlü olarak 2013 yılında düzenlenen Engelsizmir Kongresi'nin önemli çıktılarından biri, engelli bireylerin erişimine uygun hale getirilen kamuya açık faaliyet gösteren özel veya kamu kurumlarına ait açık ve kapalı mekânlar ile ulaşım araçlarına 'Kırmızı Bayrak' verilmesidir (Engelsizmir, tarihsiz). 2014 yılından itibaren, İzmir ölçeğinde uygulanan ve Türkiye'de ilk kez gerçekleştirildiği belirtilen 'Kırmızı Bayrak' uygulaması ile engelli bireylerin erişimine uygun mekân sayısının arttırılması hedeflenmektedir. Bu amaçla çok aktörlü olarak kurulan "Engelsiz İzmir Kırmızı Bayrak Komisyonu" kararı ve İzmir BŞB Meclisince kabul edilen "Engelsiz İzmir Kırmızı Bayrak Yönetmeliği" uyarınca başvuranlardan yeterliliği olanlara kamu-özel ayrımı olmaksızın 'Kırmızı Bayrak' verilmektedir (Engelsizmir, tarihsiz).

'Kırmızı Bayrak' almış mekânların sayısı giderek artmaktadır. Özendirici olduğu görülen bu uygulamayla, ilgili mekânın engelli bireylerin kullanımına uyumlu hale getirilmesi önemli bir gelişmedir. Bununla birlikte, bu gelişmenin yetersizliğine de vurgu yapılmaktadır (Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020). Bu bağlamda toplu taşımanın, yolların, park yerlerinin, geçitlerin engelsiz ulaşıma uygun hale getirilmesinin de tesise ulaşabilirlik açısından önem taşıdığı belirtilmektedir (Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020).

Ulaştırma Hizmetleri: İzmir'de ESHOT, Metro ve İZBAN Genel Müdürlükleri engelli bireyler için ücretsiz ulaşım hizmetleri ve engelli erişimine uygun ulaşım araçları ile hizmet sağlamaktadır (EHŞM, 2019). İzmir Metrosu, otobüsler, üst geçitler, İZDENİZ'e bağlı vapurlar ve iskeleler "Kırmızı Bayrak" almıştır (Engelsizmir, tarihsiz; ESHOT, 2020:43) İzmir Metro'da 10, İZBAN'da 15 istasyonda, dört vapur iskelesinde akülü tekerlekli sandalye şarj istasyonlarının kurulduğu; 15 adet yolcu gemisi, 13 adet vapur iskelesinin engelsiz ulaşıma uygun hale getirildiği belirtilmektedir (EHŞM, 2019).

Tablo 1. Engelli Bireylerin Kullanımına Uygun Araç Bilgisi

Yıl	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam Araç	1570	1660	1683	1692	1706
Engelli Kullanımına Uygun Araç	1356	1454	1452	1481	1513

Kaynak: (ESHOT, 2020)

ESHOT yetkilileri, araçları engelli kullanımına uygun hale getirmeye önem verdiklerini belirtmektedir. 2019 verilerine göre (Tablo 1) otobüslerin engelli kullanımına uygunluğunun bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde bir oranında artarak yüzde 88,7'ye ulaştığı ifade edilmektedir (ESHOT, 2019; 2020; Cumhuriyet, 2019). İzmir BŞB'ne (2019b) göre ulaşım hizmet noktaları, duraklar ve iskeleler engelli erişimine uygundur.

Erişebilirliği kolaylaştırıcı bir diğer uygulama ise ücretsiz engelli kartı olup, ESHOT (2020), 2019 yılında 42.977 ücretsiz engelli kartı vermiştir[7].

Ulaşım kapsamında yapılan bir diğer hizmet, sadece ortopedik engellilere yönelik olup EHŞM'ye ait altı engelli minibüsüyle sağlanmaktadır. Bu kapsamda ortopedik engelli kenttaşların hastane, banka, eğitim ve kamu kurumlarına ulaşımlarının randevu sistemiyle sağlandığı belirtilmektedir. Plajların engelli bireylerin de kullanımına uygun hale getirilmesi ve iskelelerin erişilebilir olabilmesi için ortak bir çalışma[8] ile Urla Kum Denizi, Seferihisar Akarcalı ve Foça Yeni Plajı yeniden düzenlenmiştir (İzmir BŞB, 2019b).

Toplu taşımada ülke genelinde engelli bireylere uygulanan indirimler İzmir ölçeğinde de uygulanmaktadır. Ancak, ulaşım araçlarının, durakların, istasyonların, yolların, kaldırımların erişilebilirliği sorununun yeterince çözülemediği görülmektedir. Otobüslerde inilen durağı belirten sesli anons sistemlerinde ciddi ölçüde eksiklik bulunmaktadır. İstasyon ve durak gibi çoğul erişim alanlarında sunulan bir bilginin, görme, duyma ve dokunma duyularından en az ikisine hitap etmesi gerekirken verilen bilgi genellikle sadece görsel ya da sadece işitsel olarak sağlandığı için birçok engellinin tek başına hareket etmesi olanaksızdır (Sarı vd., 2018: 24-25; İzmir Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020). Ayrıca kılavuz çizgiler de kent genelinde erişilebilirlik konusunda engelli bireylerin yaşama dahil olmaları bağlamında yetersiz kalmaktadır.

ESHOT'un güçlü yönlerinden biri olarak "engelli vatandaşların ulaşım filosunu etkin kullanabilmesi" (ESHOT, 2020:228) ifade edilmekle birlikte, kentteki durum ilgili Derneklerce eksik ve sorunlu olarak tespit edilmiştir. Konu BŞB Meclisi'nde de gündeme gelmiştir (14.10.2019 tarihli İzmir BŞB Meclis Karar Özetleri). Engelli Derneklerinin bu konuda ilettiği gereksinimlerin ivedilikle gerçekleştirileceği belirtilmiştir (DEMİS, 2017; Hürriyet, 2019).

Oransal olarak bir başarı tespiti yapılamadığından BŞB'nin engellilere yönelik hizmetleri sağlamadaki başarı ölçütü BMEHS'nin hedeflerine yaklaşmasıdır. Bu kapsamda erişilebilirlik açısından kentte raylı sistem ve deniz ulaşımının başarılı sayılabileceği, ancak kara ulaşımının henüz yeterince erişebilir olmadığı belirtilmektedir. Bu başarıyı sağlayacak olan her engel grubunun gereksinimine uygun düzenleme yapılmasıdır. Bu kapsamda başarıyı geciktiren temel sorunlar olarak İzmir'in eski bir yerleşim yeri olması ve yoğun göç alması ifade edilmektedir (Sosyal Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 1 Eylül 2020).

Bilgi ve İletişim Teknolojilerine Erişilebilirlik: BŞB'nin yetki alanında bulunan yaklaşık 15.000 yer bilgisi, otobüs durağı ve nöbetçi eczane bilgilerini içeren "Görme Engelliler İçin Kent Rehberi", İzmir BŞB Coğrafi Bilgi Sistemleri Şube Müdürlüğü tarafından mobil telefonlara kurulabilen açık kaynak kodlu ücretsiz "GPS Programı" ile engellilere hizmet vermektedir (İzmir BŞB, 2019b).

Erişebilirlik açısından genel bir değerlendirme yapılacak olursa; erişebilir bir kent olabilmek için yardım, rehabilitasyon, eğitim gibi hizmetlerin yeterli olmayacağı açıktır. Bunun için başta ulaşım, fen işleri, imar ve şehircilik olmak üzere park-bahçeler, spor, kültür-sanat, gibi tüm birimler koordineli biçimde görev almak zorundadır. İzmir örneğinde bu hizmetlerin koordinasyon içinde gerçekleştirilemediği görülmektedir.

Erişilebilirlik açısından engellilerin en çok zorlandığı yerler kent merkezleridir. Yerel yönetimler engelsiz kent hedefini mevzuatta kendilerine tanımlanmış görevler çerçevesinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Yerel yönetim mevzuatında yerel yönetimlerin engellilere yönelik sunabilecekleri hizmetlerin yeterince detaylandırılmadığı görülmektedir. Bu nedenle belediyelerin sunacakları hizmetler; yönetimlerin hassasiyeti, konuya yaklaşımı, kaynakları (mali, personel vb.) ile biçimlenmek durumunda kalmaktadır. Oysa 2001 yılında hazırlanan Yerel Yönetimler ÖİK Raporunda (DPT, 2001: 133) da belirtildiği üzere kentte yaşamayı kolaylaştıran, engelli birey ile sosyal yaşam arasındaki engelleri kaldıran hizmetler, belediye başkanlarının bireysel duyarlılığına bırakılmadan, hukuki düzenlemelerle yapılmalıdır. Bu da yerel yönetimlerin, dezavantajlı grupları gözeten sosyal ve teknik altyapıyı sağlamakla görevli ve yetkili kılındığı bir yapı ile sağlanmalıdır. Ancak mevzuattaki dağınıklık devam etmekte, kurumlar arası görev bölüşümünde netliğin olmaması yerel yönetimlerin konuya ilişkin sorunlarının devam etmesine neden olmaktadır. Bu sorunları ortadan kaldıran kesin hükümler içeren standartlara olan gereksinim devam etmektedir.

[7] Faaliyet raporlarına göre Ücretsiz Engelli Kartı 2013 yılında 82.698 engelliye verilmiştir. Bu tarihten itibaren her yıl kart sahibi sayısı azalmıştır. (2015'te 77.305, 2016'da 50.337; 2017'de, 47.258, 2018'de 45.077 olmuştur.) Bu azalışın nedenleri şöyle sıralanmaktadır; Ücretsiz ulaşım kartı sadece ESHOT tarafından verilmemektedir. İzmir'de Kentkart hizmet sağlayıcısının değiştiği dönemde iki kurumdan kart sahibi olanlardan tespit edilenlerin kartları yenilenmemiştir. Ayrıca, birden fazla kurumun bu hizmeti veriyor olması, ESHOT'a yapılan başvuruların azalmasının nedenleri arasında sayılmaktadır (ESHOT Denetçisi ile Görüşme).

[8] Bu çalışmanın paydaşları Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, İzmir BŞB Kentsel Tasarım ve Kent Estetiği Müdürlüğü, Seferihisar Engelliler Kimsesizler Alternatif Su Sporları ve Gençlik Derneği, Engelsiz Turizm Derneği, İşaret Dili Çevirmenleri Derneği, Çağdaş Görmeyenler Derneği, Türkiye Sakatlar Derneği İzmir Şubesi, Karşıyaka Akademi Zihinsel Engelliler Derneği ve Seferihisar Kent Konseyi'dir.

4.3. Eşitlik

Eşitlik ile engellilik kaynaklı ayrımcılığın ortadan kaldırılması hedeflenmektedir (European Commission, 2010: 6). İzmir BŞB Meclisi, engellilik konusunda farkındalık yaratma ve kendi hassasiyetini belirtmek üzere 2010, 2011 ve 2012 yıllarını 'Engelliler Yılı' ilan etmiştir (İzmir BŞB, 2019b). Bu kapsamda BŞB, erişilebilirlik çalışmaları başta olmak üzere, "bir arada ve eşit yaşamak için farklılıklarımızı ve değerlerimizi bütünleştiren sosyal hizmetler üretmek" amacına vurgu yapmaktadır (İzmir BŞB, 2020).

Temel sorunlardan birisinin toplumun engellilere tutumundan kaynaklandığını belirten Engelli Hizmetleri Şube Müdürü (Görüşme, 24 Ağustos 2020), farkındalık düzeyinin artırılması gereğine dikkat çekmekte, 2016 sonlarında açılan Farkındalık Merkezi'nin bu konuda önemli bir görev üstlendiğini belirtmektedir. Bireylerin farklı özelliklerine saygı göstermenin önemi hakkında farkındalık oluşturulması hedefiyle, bu merkezde engellilerin sorunlarına dikkat çekmek, karşılaştıkları sıkıntıları, kısıtları, toplumun diğer kesimlerine uygulamalı olarak hissettirmek ve bilinçlendirmek hedeflenmektedir. Bunları sağlayabilmek için tekerlekli sandalye parkuru, otizm duyu labirenti, özel öğrenme güçlüğü alanı, üstün zekâlılar alanı, karanlık/aydınlık parkurlar, engelsiz oyun alanı gibi uygulama alanları bulunmaktadır. Çok çeşitli aktiviteleri barındıran merkezde üniversite ve gönüllü desteği ile faaliyetler yürütülmektedir (KB, 2018a: 43; EHŞM, 2018) Toplumun her kesiminden, her yaş grubundan, eğitim seviyesinden, meslek grubundan insana açık olan bu kurslarda belediye çalışanlarından öncelikle teknik personelin farkındalık eğitimine alındığı, eğitimlerden çok önemli olumlu geri dönüşler olduğu vurgulanmıştır. Yalnızca Otobüs İşletme Dairesi Başkanlığından 1629 personel engelli farkındalık eğitimi almıştır (ESHOT, 2020: 96). Merkeze talebin çok olması, yeni bir randevunun kısa sürede verilememesi ve merkezin yarattığı etkinin güçlü olması nedeniyle ikinci bir merkez açılma kararı alındığı belirtilmiştir (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020).

Merkezde farkındalık yaratmanın yanı sıra toplumla kaynaştırma amaçlı projeler de üretilmektedir. Bunlardan Engelsiz Sanat Projesi, BŞB ve Engelsiz Sanat Derneği iş birliğinde yürütülen engelli birey ve yakınlara yönelik sanat ve rehabilitasyon çalışmaları içeren bir projedir. 2018 yılında "Elim Sende" projesi kapsamında engelli ve engelsiz öğrenciler birlikte ilgi duydukları alanlara göre farklı sanat dallarında bir hafta boyunca ortak çalışmalar yapmıştır (Gerçek İzmir, 2018). Elim Sende Projesi'ne Dördüncü Uluslararası Engelsizmir Kongresi'nin hazırlık çalışmaları arasında da yer verilmiştir. Bu kapsamda on beş ilde 1300 öğrenci ve 600 gönüllünün katılması planlanmaktadır. Proje, engelli öğrencileri toplumla kaynaştırmayı, çocuklar arasındaki empati duygusunu arttırmayı hedeflemektedir. (Gözlem Gazetesi, 2020).

EHŞM'nin yürüttüğü Engelsizmir Projesi (2013) engelli bireylerin kentsel yaşamın tüm alanlarına katılabilecekleri engelsiz bir kent oluşturmanın koşullarını İzmir üzerinden tartışmaya açmak amacıyla kongreler ve çalıştaylar düzenlemektedir. Bu kapsamda 2013, 2016, 2018 yıllarında üç kongre yapılmış olup, dördüncüsü 2021'de planlanmaktadır. Bu kongreler farkındalık yaratmak, sorun tespiti, çözüm önerileri geliştirme ve konuya hassasiyet gösterip, alınan kararları görev edinerek uygulamaya aktarma açısından BŞB'nin engellilik alanındaki çalışmalarına yön vermektedir. Her kongreden sonra yayımlanan sonuç raporları kongrenin hedeflerini özetler nitelikte olup, özellikle BŞB'ye yönelik önerilerin sonraki yıllarda dikkate alınıp alınmaması, BŞB'nin konuya yaklaşımı hakkında bilgi vermektedir.

İlk Kongre 2013 yılında "Uluslararası Katılımlı Engellilerin Kentsel Sorunları ve Çözümleri Kongresi" başlığıyla düzenlenmiştir. "Herkes İçin İzmir" hedefiyle Engellilere Yönelik Strateji Planı hazırlanmıştır. Bu kapsamda benimsenen 'Kırmızı Bayrak' uygulaması (İzmir BŞB, 2018b) kısa sürede Belediye Meclisinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Farkındalık ve Eğitim Merkezinin kurulması da bu Kongrenin bir çıktısı olarak belirtilmektedir. Bunun dışında, engelli haklarına yönelik bilinç ve farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması, erişilebilirlik kapsamında; turizm etkinliklerine, spor aktivitelerine, evde ya da sağlık merkezlerinde sağlık hizmetlerine ve desteklerine erişim, istihdam olanakları ve yaşam boyu eğitim hizmetlerinin sağlanması diğer çıktılardır (Engelsizmir, 2013: 389-391).

2016 yılında "Uluslararası Katılımlı Engellilerin Sosyal Hayata Katılımını Artırmaya Yönelik Yerel Politikalar Kongresi" düzenlenmiştir. 2018 yılında düzenlenen kongrede ise tema, "Engelsiz Üretim Modelleri ve İstihdam" olarak biçimlendirilmiştir (EHŞM, 2018; İzmir BŞB, 2019a). 2021'de dördüncüsü planlanan Engelsizmir Kongresi ve Engelli Sporları Çalıştayı'nın hazırlıkları ise devam etmektedir (İzmir BŞB Meclis Karar Özetleri, 2020).

Farkındalık yaratmak ve bir yol haritası çizilmesine destek olmak amacıyla yürütülmeye başlanan Engelsizmir Kongreleri başlangıçta sonuç raporlarının dikkate alındığı, yaygınlaştırmanın önemsendiği bir çerçeve sunmaktadır. Örneğin, 'Kırmızı Bayrak' uygulamasının hemen gündeme alınması, Türkiye'de başka bir örneği olmadığı belirtilen Farkındalık Merkezinin kurulması (Engelsizmir, 2018) birinci Kongrenin gerek erişilebilirlik gerekse farkındalık artırma açısından önemli çıktılarıdır. Bu çıktıların BŞB tarafından kısa sürede gündeme alınması, sonrasında uygulamaların yaygınlaştırılması konuya ilişkin kararlılığının önemli bir göstergesidir. Bununla birlikte, 2016 ve 2018 kongrelerinin sonuç bildirgelerinin ilk Kongrede gösterilen özenle yaygınlaştırılmadığı gerek kurumsal web sayfasının incelenmesinden gerekse de çalışma kapsamında yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır.

4.4. Katılım

Genel algı katılımın oy verme davranışıyla biçimlendiği yönündedir. Ancak kavram bu darlıkta ele alınmamalıdır. Avrupa Komisyonu'nun yaklaşımında da görüldüğü üzere katılım kavramının çerçevesi engelli bireyler açısından kararlara katılım (yerel siyasete katılımı da içermektedir), serbest dolaşım hakkı, nerede ve nasıl yaşayacağını seçme, kültür, eğlence ve spora tam erişim ve eşit katılım için yönetsel engellerin de kaldırılmasıdır (European Commission, 2010: 5).

Siyasal Katılım: Yerel siyasete oy vererek katılma konusu seçim dönemlerinde gündeme gelmekte, engelli bireylerin

oy verme konusunda yaşadıkları sıkıntılar ve oy kullanabilmeleri için yapılan desteklerin yeterliliği tartışılmaktadır. Bu konu önemli ölçüde yerel yönetimlerin yetkisi dışında olması nedeniyle çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bununla birlikte Yerel Yönetimler ÖİK Raporu'nda (DPT, 2001:116,119) engellilerin yerel karar oluşturma süreçlerinde yurttaş kurulları ve yerel seçimlerde aday gösterilmek yoluyla temsil edilmeleri açısından öneriler de bulunmaktadır. Diğer yandan engelliler açısından öngörülen siyasal katılım, Türkiye genelinde olduğu gibi, İzmir'de de gerçekleşmemektedir. Örneğin, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde toplam 30 engelli belediye meclis üyesi seçilmiştir (İzmir'de seçilen olmamıştır) (Vardar, 2014). 2019 yerel seçimlerinde ise Türkiye ölçeğindeki engelli meclis üyesi sayısı açıklanmamıştır. Günümüzde İzmir'de 4 engelli meclis üyesi bulunmaktadır. Bu üyeler, Karşıyaka, Buca, Narlıdere, Balçova belediyelerinde seçilmiş olup, Karşıyaka Belediye Meclis üyesi aynı zamanda BŞB meclis üyesidir. BŞB Meclisi'ndeki üye Engelsiz İzmir Meclis Komisyonu'na başkanlık etmektedir. Görüldüğü üzere gerek ilçe gerek BŞB meclislerinde temsil oranı oldukça düşüktür.

Bununla birlikte Engelsiz İzmir Komisyonu bu dönemde "aktif bir komisyon" olarak tanımlanmaktadır. Komisyon Başkanı çok sayıda komisyon kararının BŞB Meclisince kabul edildiğini belirtmektedir (Engelsiz İzmir Meclis Komisyon Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020) . Bu kapsamda 2019 yılında meclisten geçen öneriler; İzmir'de engelli bireylere ilişkin bilgilerin toplanması, Gençlik ve Spor Kulübü bünyesindeki engelli spor branşlarının gereksinimlerini gidermek ve erişilebilirliğini artırmak, ildeki akülü tekerlekli sandalye şarj istasyonlarının envanterini çıkararak eksikliklerin gidermesini sağlamak, 'Kırmızı Bayrak' vermek, Engelli Spor Çalıştayı yapılması, otobüslerin ve durakların tüm engel gruplarının kullanımına uygun hale getirilmesi, çocuk parklarının engelli çocuklarının kullanımına uygun hale getirilmesi ve bütün çocukların birlikte oynayabilmeleri için farkındalık çalışması yapılmasıdır.

Bir diğer katılımcı uygulama 2019 yılı başlarında ilgili birimler ve engelli dernekleri temsilcilerinden oluşan ve sekretaryasını EHŞM'nin yaptığı Erişilebilirlik Komisyonu'dur (Erişilebilirlik Komisyonu Üyesi ile görüşme, 2 Eylül 2020). Komisyon, kent içindeki otoparklar, açık alanlar, kaldırımlar, toplu taşıma durakları, toplu taşıma araçları ve buna benzer erişim alanları üzerinde, Bakanlığın denetim kılavuzu doğrultusunda, sorunlu noktalar tespit edip acil çözümler üretilmesiyle ilgili çalışmalar yapmaktadır (Ulaşım ve Toplu Taşıma, 2019). Pandemi nedeniyle alınan erteleme kararları dışında "yoğun çalıştığı" ve önceliğin belediyenin görev alanına giren ve sık kullanılan alanlar olduğu belirtilen Komisyonun çalışmaları kapsamında, ulaşım hatlarında (Metro, İZBAN, Tramvay hattı), kültür merkezi olarak kullanılan tarihi Havagazı Fabrikasında, istihdam amaçlı eğitim merkezi olan Meslek Fabrikasında erişilebilirlik denetimlerinin yapıldığı belirtilmektedir. Sahadan çok şikâyet geldiği ve bu şikâyetlere hızlı arıza tespit ve müdahale gruplarıyla yanıt ürettiklerini söyleyen Komisyon üyesi, İzmir'in erişebilirlik haritasını çıkarmanın da temel hedefleri arasında olduğunu vurgulamaktadır. Engellilik konusunda kamu kuruluşları ve STK'larla iş birliğinin olduğu ve devam edeceği de belirtilmektedir (İzmir BŞB, 2020: 113-114).

Katılım çerçevesinde ele alınması gereken diğer bir yapılanma ise Kent Konseyi Engelli Meclisi'dir. İzmir Kent Konseyi'nin uzun süredir var olduğu, son birkaç yıldır etkin olmadığı, yeniden etkinleştirilmeye başlandığı ve Engelli Meclisi'nin Şubat 2019'da kurulduğu ifade edilmiştir. Meclis Başkanı (İzmir Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020) katılımı; kültürel hayata, kararlara, spor aktivitelerine, istihdam çalışmalarına (karar aşamasında ve uygulama sırasında) katılım olarak algıladıklarını vurgulamaktadır. Ayrıca, ilde bulunan 116 engelli derneği ile bu çerçevede iki ayda bir toplandıklarını ve kentte engellilere ilişkin sorunları ve geliştirilen önerileri ilgililerle paylaştıklarını belirtmektedir.

Sosyal-Kültürel Yaşam: Engellilerin sosyal yaşama katılımı kapsamında İnciraltı Kent Ormanı'nda yoğun bir şekilde kullanılan kafeteryada her hafta eğlence düzenlendiği belirtilmektedir. Yaz döneminde, kentin olanakları da değerlendirilerek, engellilere ve ailelerine yönelik Yassıcaada, Gümüldür gibi tatil bölgelerine günübirlik deniz gezileri yapılmıştır. Yıl içerisinde Sasalı Doğal Yaşam Parkı ile Bilim-Sanat Müzesi'ne kentin doğal ve kültürel yapısını tanıtmaya yönelik düzenlenen geziler de etkinlikler arasında yer almaktadır. 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler Haftasında farklı engel gruplarının gösterileri paylaşılmış, paneller ve sergiler gerçekleştirilmiştir. (İzmir BŞB, 2019b) Ayrıca, EHŞM'nin yürüttüğü Engelliler İçin El Ele Projesi (2013) ile gönüllü gençlerin refakat etmeleriyle özellikle evden çıkamayan engellilerin sosyal hayata katılımları, refakatçi gençlerin ise farkındalıklarının artırılması hedeflenmiştir (EHŞM, 2018; İzmir BŞB, 2019a).

Spor: Engelli sporlarında faaliyetler, Gençlik ve Spor Hizmetleri Daire Başkanlığına bağlı Gençlik ve Spor Kulübü çatısı altında yürütülmektedir. Aktif olarak Ampute Futbol Takımı, Bedensel Engelli Atletizm, Bedensel Engelli Boccia, Bedensel Engelli Masa Tenisi, Görme ve İşitme Engelli Judo, Tekerlekli Sandalye Basketbolu branşları bulunmaktadır. Sporcular ulusal ve uluslararası karşılaşmalarda önemli başarılar elde etmiştir. (EHŞM, 2019; İzmir BŞB Spor, 2020) 76 lisanslı sporcunun bulunduğu Kulüpte Ampute Futbol Takımı 1.Lig 2.Grup'ta, Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımı Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol Süper Ligi ve Avrupa Kupaları'nda mücadele etmektedir. Halter sporcuları da uluslararası organizasyonlara katılmaktadırlar (İzmir BŞB, 2018b).

Yaz spor okullarından ve tesislerden engelli bireyler ücretsiz yararlanmaktadır (EHŞM, 2019). Sosyal proje kapsamında ücretsiz buz pateni yapma olanağı sağlanmıştır (İzmir BŞB, 2019a: 114; İzmir BŞB, 2020: 130).

Ayrıca, İnciraltı Engelli Hizmet Merkezi'nde Türkiye'de engelli bireylerden oluşan tek izci grubu olduğu vurgulanan Engelsiz İzciler grubu çalışmalarını yürütmektedir (EHŞM, 2018). Bu grubun çalışmalarına her yıl ortalama 120 engelli ve 40 engelsiz birey ve 15 gönüllü gencin katıldığı belirtilmektedir (İzmir BŞB, 2018b).

Görüldüğü üzere, Belediye Meclisleri üzerinden siyasal yaşama katılımla ilgili sayısal azlık (temsil sorunu) bulunmakla birlikte, kentte çok aktörlü engelli komisyonları kurulması ile gelişmelere ortak olma, karar düzeneklerinde

görev alma çerçevesinde BŞB'nin de katkısıyla bir hareketlenme gözlemlenmektedir. Yine BŞB çatısı altında kurulan spor kulübü aracılığıyla engelli bireylere spor yapma olanağı sağlanmaktadır. Bu olanaklara erişilebilirliğin artırılması gereksinimi ve kaynakların artırılmasının gerektiği belirtilmektedir. Sosyal ve kültürel yaşama katılım noktası ise yapılan çeşitli ancak sınırlı faaliyetler nedeniyle katılım açısından en geliştirilmesi gereken kısım olarak öne çıkmaktadır.

4.5. İstihdam

İstihdam, olabildiğince fazla sayıda engelli işgücünün kendi yaşamlarını kazanabilmeleri için engellerine uygun işlerde çalışma olanağına sahip olması (European Commission, 2010: 7) olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada istihdam konusu BŞB'de engelli istihdamı ve BŞB'nin engelli bireylerin istihdamına yönelik katkıları biçiminde iki açıdan ele alınmaktadır.

İzmir BŞB'de engelli istihdamında hukuki düzenlemelere büyük ölçüde uygun bir tablo olduğu belirtilmektedir (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020; Engelsiz İzmir Meclis Komisyonu Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020).

Engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmalarını sağlayan unsurlardan birisi de istihdam olanaklarına erişimdir. İstihdam sağlayıcı eğitimler, projeler, engel çeşitlerine ve bireylerin yetkinlik alanlarına uygun iş olanakları araştırma, işverenle temasa geçme, iş hayatına hazırlık destekleri gibi uygulamalara gereksinim duyulmaktadır. BŞB tarafından yürütülen ve engelli bireylerin istihdamına yönelik çalışma sayısı azdır. Bunlardan birisi, 2014 yılında İzmir Kent Konseyi Engelli Meclisi ve İŞKUR işbirliğiyle 650 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen panel ve kariyer günü etkinliğidir. Bu kapsamda 97 engelli bireyin istihdamının sağlandığı bilgisi paylaşılmaktadır (İzmir BŞB, 2015:80).

İkinci bir çalışma ise Otizm Destek Projesi (2015) olup, kentte otizm konusunda farkındalık yaratmak amacıyla Anadolu Otizm Vakfı ile yürütülmüştür. Proje bağlamında otizmli bireylere mutfak, el sanatları, bilgisayar ve tarım alanlarında meslek edindirmeye yönelik kurslar düzenlenmiş; hobi bahçeleri kurulmuştur (İzmir BŞB, 2019a).

İstihdam olanaklarına ilişkin yukarıda belirtilen iki proje dışında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte Meslek Fabrikasının engelli bireylerin katılımına da olanak verecek şekilde düzenlenmesi, Engelli Hizmet Merkezlerinde bu kapsamda eğitimlerin verilmesi, işverenle temas amacıyla çalışmalar yapılması, İŞKUR ile ortak eğitim destekli projeler üretilmesi gibi uygulamalarla engelli istihdamında gelişme sağlanabilmesi için gerekli altyapının var olduğu görülmektedir.

4.6. Sağlık

Avrupa Komisyonu, sağlık hizmetlerine ve ilgili etkinliklere, tesislere eşit erişim olması gerektiğinin altını çizmektedir (European Commission, 2010: 9). Bu bağlamda EHŞM çatısı altında psiko-sosyal destek programları düzenlenmektedir (EHŞM, 2018). Bununla birlikte, temel sağlık hizmetleri 2020'ye kadar Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından engelli, hasta ve yaşlı kişilere evde bakım hizmeti olarak yürütülmüştür (Sosyal Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 1 Eylül 2020; Sosyal Hizmet Uzmanı ile görüşme, 15 Mart 2019). Bu tarihten itibaren Toplum Sağlığı Daire Başkanlığına bağlı Sağlıklı Yaşam ve Evde Bakım Hizmeti Müdürlüğü olarak sağlanmaya başlanan evde bakım hizmeti (Sosyal Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 1 Eylül 2020) periyodik yara bakımı, psikolojik destek, fizik tedavi, kişisel bakım ve ev temizliği hizmetlerini kapsamaktadır. Hizmet, BŞB sınırları içinde yaşayan, başvuruda bulunan veya adına başvuru yapılmış, sosyo-ekonomik açıdan yoksulluk içinde olan, yaşamsal faaliyetlerini tek başına sürdüremeyen hasta, yaşlı ve engelli kişilere sunulmaktadır (İzmir BŞB, tarihsiz b).

2019 yılı verilerine göre, hasta, yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahibi 1045 kişinin başvurusu değerlendirilerek (Tablo 2), sosyal inceleme raporları olumlu olan 113 kişiye psikolojik destek hizmeti, 205 kişiye ev temizliği hizmeti, 215 kişiye kişisel bakım hizmeti, 156 kişiye yara pansumanı hizmeti verilmiştir. Bu hizmetler ihtiyaca göre tekrarlanmakta olup, yıl içerisinde toplam 13.317 kez hizmet verildiği kayıt altına alınmıştır (İzmir BŞB, 2020: 112). Tablo 2'deki veriler dikkate alındığında, sosyal inceleme yapılan engelli sayısı, engelli hizmet aracından faydalanma, hizmet yardımı gibi konularda BŞB'nin yıllık hedefleri yakaladığı ya da hedefi sayısal olarak aştığı görülmektedir. Bununla birlikte, engelli malzeme yardımı yapılan kişi sayısına bakıldığında 2016'dan sonra keskin bir düşüş bulunmaktadır. 2016'da 2487 olan malzeme yardımı yapılan kişi sayısı, 2017'de 417'ye düşmüştür. Başlangıçta nedeni anlaşılamayan bu durum, görüşmeler ve faaliyet raporlarındaki detay bilgiler incelendiğinde açıklığa kavuşmaktadır. Buna göre, 2017'ye kadar hasta bezi yardımı gibi, her ay periyodik olarak tekrarlanan hizmetlerin her defasında yeni bir kişiye yapılıyor gibi sayılara yansıtıldığı anlaşılmaktadır. 2017 itibariyle ise her ay aynı kişilere yapılan bu tür yardımlar yıl boyunca tek kişiye yapılmış olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla 2017'den itibaren, yardım ulaştırılan gerçek engelli birey sayısı paylaşılmaktadır. İstatistiklerde, dönem dönem değişen kriterler, tabloların anlaşılırlığını ve yorumlanmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, faaliyet raporlarındaki hesaplamalarda istikrarın/sürdürülebilirliğin sağlanması, iç ve dış değerlendirmeleri kolaylaştıracaktır.

Diğer yandan engelli bireylere sunulan hizmetler başvuru odaklı yürütülmektedir. Yalnızca EHŞM aracılığıyla değil, diğer ilgili birimlerde de hizmet bu yolla sağlanmaktadır. Gereksinimi olanların çeşitli yollarla belediyeye başvurması beklenmektedir. Başvurunun ardından yapılan sosyal inceleme sonucunda gereksinim sahipleri tespit edilerek hizmet sunulmaktadır. Tespitte temel kriter "mağduriyet"tir. Bu durumda asıl mağduriyeti, doğal olarak hizmetten haberi olmayan ya da başvuramayacak durumda olanlar yaşamaktadır (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020).

Tablo 2: Sayılarla İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Engelli Hizmetleri (2014-2019)

Hizmet Türü	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Sosyal İnceleme Yapılan Hasta, Yaşlı ve Engelli Kişi Sayısı	1045	761	90	425	-	-
Sosyal İnceleme Yapılan Engelli Kişi Sayısı	379	215	318	343	341	190
Engelli Merkezlerinin Faaliyetlerinden Faydalanan Kişi Sayısı	47.645	46.707	34.819	41.835	35.112	28.872
Engelli Merkezlerinde Verilen Eğitimlerden Yararlanan Engelli Kişi Sayısı	636	522	388	469	315	354
Engelli Hizmet Aracından Faydalanan Engelli Kişi Sayısı	1916	1232	1324	1268	1277	1178
Hizmet Yardımı Yapılan Hasta, Yaşlı ve Engelli Kişi Sayısı	669	430	-	-	-	-
Engelli Malzeme Yardımı Yapılan Kişi Sayısı	504	362	417	2487	1911	2007
Engelli Malzeme Yardımı Yapılan Kişi Sayısı (Hasta Bezi hariç)	353	177	213	452	230	654[9]

Kaynak: İzmir BŞB'nin 2014- 2019 yıllarına ait faaliyet raporlarından düzenlenmiştir.

4.7. Engelli Hakları Savunuculuğu

Türkiye'de uzun yıllardır engelli politikalarının özünü engellilerin aile içinde bakılması ve bunun karşılığında aileye maddi destek sunulması oluşturmaktadır. Ancak bu yaklaşım bakan ve bakılan açısından ciddi sorunlar taşımaktadır. (Adaman vd, 2019: 252). Uluslararası ve ulusal düzenlemelerde olduğu gibi, yerel düzeyde de engelliliğe yaklaşımın hak temelli olması beklenmektedir. Engellilikte anahtar kavram erişilebilirliktir. Erişilemeyen bir hakkın anlamı yoktur. "Sınırlandırılmış her şey engeldir" (Engelli Hizmetler Şube Müdürü ile görüşme, 24 Ağustos 2020).

Engelli haklarını güçlendirici çalışmalar yürütebilmek amacıyla ilçe belediyelerinde engelli hizmet birimlerinin bulunup bulunmadığının araştırılması, olmayanların bu birimi açmalarının, var olanların da kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik bir yazılı önerge 10 Ağustos 2020'de BŞB Meclisine verilmiştir (İzmir BŞB Meclis Karar Özetleri, 2020).

Bunun dışında hak ihlalleri açısından Baro, meslek kuruluşları ve engelli dernekleriyle temas halinde olduklarını belirten Engelli Hizmetleri Şube Müdürü (Görüşme, 24 Ağustos 2020), bu temaslarda bazen hak destekleyici, bazen arabulucu, bazen hak ihlaliyle suçlanan olarak yer aldıklarını, bu iletişimin BŞB'nin kendini geliştirmek ve hatalarını düzeltmek açısından faydalı olduğunu ifade etmektedir.

Görüldüğü üzere engelli hakları savunuculuğu konusunda henüz üzerinde değerlendirme yapılabilecek bir faaliyet bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 2019'da oluşturulan Kent Konseyi Engelli Meclisi ve Erişilebilirlik Komisyonunun engelli dernekleriyle birlikte hareket etmeye başlamış olması önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

4.8. Toplumsal Koruma

Kısıtlı katılım, erişilebilir ve eşit olmayan yaşam koşulları, eğitim ve istihdam olanaklarından faydalanamamak gelir adaletsizliklerini beraberinde getirmektedir. Toplumsal koruma, fakirliğe karşı mücadele ve engelli birey için uygun yaşam koşullarının sağlanması (European Commission, 2010: 8) olarak tanımlanmaktadır.

İzmir BŞB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Çalışma Yönetmeliği'nin 3. maddesi uyarınca sosyal inceleme raporuna göre müracaatçının ihtiyacına uygun olarak engelli malzemeleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda 2019 yılı içerisinde maddi imkânları yetersiz 379 engelli vatandaşın başvuruları doğrultusunda sosyal incelemeler yapılmış ve ihtiyaca uygun yardımlar gerçekleştirilmiştir (Tablo 2). Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü bünyesinde maddi destek verilmediği, ancak İzmir'de yaşayan engelli bireylerin başvuruları üzerine malzeme desteği sağlandığı belirtilmektedir (İzmir BŞB, 2019b; Sosyal Hizmet Uzmanı ile görüşme, 15 Mart 2019)

Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı 2019 yılı içerisinde sosyo-ekonomik durumu yetersiz olan 379 başvuruya sosyal inceleme yapmıştır. Yardım almaya devam eden engelli bireylere ek olarak, karar durumu olumlu olan sosyal inceleme raporları doğrultusunda, 100 adet akülü tekerlekli sandalye, 61 adet manuel tekerlekli sandalye, 26 adet havalı yatak, 114 adet hasta yatağı ve hasta önü yemek masası, 10 adet pediatrik manuel tekerlekli sandalye, 27 adet jel akü, 15 adet görme engelli bastonu, 53 kişiye 31.740 adet orta boy, 130 kişiye 80.460 adet büyük boy hasta bezi olmak üzere toplam 504 kişiye yardımda bulunulmuştur. Bez dağıtımı ayda bir kez periyodik olarak tekrarlanmaktadır (İzmir BŞB, 2020: 113-114).

Ayrıca, İZSU Genel Müdürlüğü'nün ve ESHOT'un engelli bireylere yönelik indirimleri bulunmaktadır. İZSU %40 ve üzeri heyet raporu olan engelli abonelere 0-20 m³ su tüketiminde en düşük tarifenin %50'si oranında indirim uygulamaktadır (İZSU, 1998). ESHOT tarafından ise engelli kimlik kartı olan tüm engelli bireyler için ücretsiz otobüs, vapur, metro ve tramvay ulaşımı sağlanmaktadır (İzmir BŞB, 2019b). En az %40 engel raporu olan engelliye ve ağır engellilerin birlikte seyahat ettiği bir refakatçiye ücretsiz elektronik kart verilmektedir (ESHOT, 2020: 195). Bunlara ek olarak bir diğer hizmet de Gençlik ve Spor Kulübü Yaz Spor Okulları tarafından sağlanan basketbol ve masa tenisi

[9] 400 adet görme engelli bastonu derneklere verilmiştir.

branşlarından ve yaz dönemlerinde haftada bir gün yüzme havuzundan yararlanma olanaklarıdır (İzmir BŞB, 2019b).

Bununla birlikte, içerisinde engelli kişilerin de yer aldığı muhtaç kişilere yapılan ayni ve nakdi yardımlar BŞB tarafından faaliyet raporlarında gerek kişi sayısı gerekse tutar olarak paylaşılmakla birlikte, bu kişilerin kaçının engelli olduğu bilgisi kaynaktan ayrıştırılmadığı için bilinmemektedir.

Yukarıda belirtilen sekiz başlık çerçevesindeki uygulamalar, hizmetlerin birden fazla alana katkısı nedeniyle çoğu kez birbirinden ayrı değerlendirilememektedir. Örneğin bir eğitim hizmeti, istihdama etki edebilmektedir ya da sosyal yaşama katılım ve eşitlik birlikte değerlendirilebilecek çıktılar üretebilmektedir. Sınırlı kaynaklarla hizmet verildiği dikkate alınacak olunursa, doğru hizmetin doğru zamanda, doğru kişilere ulaşması bağlamında engelli bireylerin sayı ve engel çeşitleri, gereksinimleri, içinde bulundukları maddi koşullar önem taşımaktadır. Bu çerçevedeki temel sorun ülke ölçeğinde olduğu gibi İzmir'de de il ölçeğinde bütün kamu kurum kuruluşlarının katkısıyla yapılmış bir engellilik araştırmasının olmamasıdır. Bu tür bir araştırma görece küçük ölçekte daha kolay yapılabilir olmakla birlikte, yasal kısıtlar nedeniyle yapılabilirliği olanaklı görünmemektedir. Yapılan görüşmelerde BŞB Meclisi Engelsiz İzmir Komisyonu, Kent Konseyi Engelli Meclisi, Erişilebilirlik Komisyonu başta olmak üzere ilgili taraflar sorunun acilen çözülmesi konusunda görüş birliği içerisindedir. Bütün ilçeleri kapsayan bir engelli haritası çıkarmayı istediklerini belirtmektedirler. Konu, 11.06.2018'de BŞB Meclis Tutanağına yansımıştır[10]. İlgili karardan bir yıl sonra 08.07.2019 tarihli BŞB Meclis Toplantısında aynı konuda İzmir genelinde yaşayan engellilere yönelik envanter çalışması yapılması ile ilgili bir çalışma grubu kurulması için yazılı önerge verildiği görülmektedir. 15.08.2019 tarihli Meclis Toplantısında ise bu önerge, İzmir'de yaşayan engellilere yönelik envanter çalışmasının "belediyenin görev ve yetkileri kapsamında yerine getirilmesi" biçiminde kapsamı daraltılarak kabul edilmiştir.

Anılan kararlardan anlaşılacağı üzere, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan alınmasına gereksinim duyulan veriler 6698 sayılı "Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun" gerekçesiyle 2018'de edinilememiştir (Engelsiz İzmir Belediye Meclis Komisyonu Başkanı ile görüşme, 19 Ağustos 2020; Engelli Hizmetleri Şube Müdür ile görüşme, 24 Ağustos 2020). Aynı nedenle 2019'daki çalışmalar da, sadece BŞB'ye başvuran engelli bireylerin verileriyle sınırlandırılmıştır.

Engelli bireylere yönelik hizmet çakışmalarının önlenmesi bakımından bilgi paylaşımının önemi ve gerekliliği konusu aynı yıllarda Sayıştay'ın da gündemindedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018 faaliyetlerine ilişkin hazırlanan Sayıştay Raporu'nda şu değerlendirme yapılmıştır: "2828 sayılı Kanunun engelli evde bakımına ilişkin hükümleri ile 2022 sayılı Kanunun engelli vatandaşlara ilişkin hükümleri temelde aynı amaca hizmet etmek için düzenlenmiş iken, mevzuattaki farklılıklar ve eksiklikler nedeniyle uygulamada adil olmayan durumlar ortaya çıkabilmektedir. Sözü edilen uygulama birimi farklılığı ile değerlendirme ölçütleri farklılıklarının giderilmesine ilişkin çalışmalar tamamlanıp sosyal yardım ve sosyal hizmet programlarının daha etkin ve daha adil bir şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır." (Sayıştay, 2019: 60).

Kısacası kurumlar arası bilgi paylaşımının, koordinasyonun ve yardımlaşmanın olmaması, merkezi düzeyde olduğu gibi kent ölçeğinde de çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Engellilik alanında çalışan dernekler, Erişilebilirlik Komisyonu, Belediye Meclisi Engelli Komisyonu, Kent Konseyi Engelli Meclisi ve belediye birimleri, adil davranabilmek, gereksinim duyan insanlara ulaşabilmek açısından bilgi paylaşımının önemine dikkat çekmekle birlikte, çözüm üretemediklerini belirtmektedir. Bilgi paylaşımı eksikliği neticesinde ulusal ya da yerel ölçekte kime, hangi kurumun hizmet sunduğu bilinmemektedir. Engelli Hizmetleri Şube Müdürü de, Sayıştay Raporu'na benzer biçimde, engelli hizmetlerinin çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından sunulmasının hizmet tekrarları ile hizmet boşluğuna neden olabileceğine dikkat çekmektedir. Kent istatistiklerinin bilinmemesi nedeniyle, doğal olarak belediyenin engellilik kapsamında sunduğu hizmetler de gerçekçi biçimde değerlendirilememektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Engelli sorunlarının çokluğu ve çeşitliliği, karşılanması gereken hizmetlerin nicel olarak çok ve çeşitli olmasını da beraberinde getirmektedir. Engelliliğin insan hakları bağlamında değerlendirilmesine rağmen engelli bireyler sağlık bakım hizmetlerine, eğitim ve istihdam fırsatlarına eşit derecede erişememekten, ihtiyaç duydukları engellilik hizmetlerini alamamaktan ve günlük yaşamın faaliyetlerine katılamamaktan dolayı sıkıntı yaşamaktadır.

Türkiye'de engellilik çalışmaları 2000'li yıllarda yoğunlaşmaya başlamıştır. 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması, 2010'da yayımlanan Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması bu konuda yapılan önemli ve detaylı araştırmalardır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çalışmaları da dahil olmak üzere konuya ilişkin yapılan bütün çalışmalar, verisi eskimiş olmakla birlikte, bu iki araştırmaya dayandırılmaktadır. Mevcut durumu analiz edecek veriler yerel ölçekte bile toplanamamıştır. Bu konuda kurumlar arasında bilgi alışverişi yoktur. İl düzeyinde veri tabanına kayıtlı engelli sayısı bilinmemektedir. Ülke ölçeğindeki rakamlar da etkili bir engelli kayıt sisteminin olmamasından dolayı tahmini söylenmektedir. Yasal gerekçelerle kurumlar arası veri paylaşımının olmamasının da etkisiyle engellilik alanında önemli bir veri boşluğu doğmuştur. Günümüzde merkezi yönetimden beklenen yerele kaynak aktarması, bilgi paylaşması ve yerel yönetimleri yapabilir kılmaya yönelik bir hukuksal çerçeve oluşturmasıdır. Yerel yönetimlerden beklenen ise mevcut yasa ve yönetmelikler doğrultusunda yerel düzeyde her türlü katkıyı sunmasıdır. Bu da yardım, eğitim, istihdam, katılım, erişilebilir kentsel yaşam,

[10] Tutanağa göre; "2022 sayılı Kanun kapsamında yardım alan engellilerle ilgili Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sisteminde yer alan; Ad-Soyad, T.C. Kimlik Numarası ve Engel Oranı bilgilerinin, Belediye Başkanlığımız ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında paylaşımına yönelik hazırlanan ve önerge ekindeki 'T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ile İzmir Büyükşehir Belediyesi Arasında Tek Seferlik Veri Paylaşımı Protokolü'nün kabulü ile söz konusu Protokolün imzalanabilmesi için Büyükşehir Belediye Başkanına yetki verilmesi hususunun görüşülmesi oybirliğiyle kabul edilmiştir".

farkındalık artırma kapsamındaki yerel uygulamalara odaklanmayı gerektirmektedir[11].

Engelli bireylerin hiçbir kısıt ile karşılaşmadan hizmetlerden faydalanabilmesi kentsel yaşam kalitesi için önemlidir. Engelsiz kentler için erişilebilirlik yaklaşımının uygulanması ve bu kapsamda; kent içi ulaşım sistemleri ile yaya dolaşımının, kentsel kamusal mekânların, mobil hizmetlerin herkes tarafından erişebilir olması, mekânların engelli dostu olması önerileri sıklıkla dile getirilmektedir.

Hak temelli yaklaşım çerçevesinde yerel yönetimlerden beklenen, engellileri yaşamın her alanına katma çabalarına dahil olmalarıdır. Belediyelerin engellilere yönelik eğitim, sağlık, istihdam, sosyal yaşama katılım faaliyetlerinin etkili olduğu İzmir BŞB incelemesinde görülmektedir.

İzmir BŞB engellilik alanında yaptığı kimi hizmetlerde, eğitim, toplumsal farkındalığı artırma, eşitlik, toplumsal koruma gibi alanlarda göreli olarak başarılı uygulamalar yapmaktadır. Bununla birlikte, çeşitli mali ve fiziksel zorlukların da etkisiyle, erişebilirlik konusunda, özellikle kentsel tasarım açısından ağır işleyen bir sürecin olduğu, istihdam yaratıcı etkinlikler ve engelli hak savunuculuğu konularında ise etki yaratacak bir uygulama olmadığı görülmektedir. Kentte yaşayan engellilere sunulan hizmetlere ilişkin İzmir ölçeğindeki uygulamalara yönelik öneriler şunlardır:

- ✓ Engelli bireylere erişimde temel yöntem başvuru yapılmasıdır. Mahalle ölçeğinde yapılacak uygulamalarla engelli bireylere ve ailelerine erişim oranı arttırılabilir.
- ✓ Başvurulan hizmet, yardım ya da eğitime önemli ölçüde olumlu geri dönüş sağlandığı görülmektedir. Bu hassasiyetin korunması, belirli aralıklarla yapılacak durum değerlendirmeleri ile desteklenmelidir.
- ✓ Belediye çatısı altında birimler arasında erişilebilirlik açısından net bir görev dağılımı yapılmıştır ve birimler kendi görev alanına giren konularda çaba göstermektedir. Bununla birlikte, birimler arası iletişim, birlikte çalışma ve belediyenin engellilik alanında bütün bilgilerinin tek elde toplanması konularında koordinasyona gereksinim duyulmaktadır. Bu gereksinimin giderilmesi BŞB'nin iş planına öncelikli yapılacak işler kapsamına dâhil edilmelidir.
- ✓ Kentin tarihi dokusu, yoğun göç alması, imarsız yapılaşması gibi nedenlerle engelli erişebilirliğine uygun olmayan yapılaşmanın düzeltilmesi kolay olmamaktadır. Bu durum kentin erişebilirliğini sınırlandırmaktadır. Kentin genişlediği ve yeniden yapılandırılan alanlarda erişilebilirlik standartlarına özen gösterilmelidir.
- ✓ Belediye faaliyet raporları engellilik alanına ilişkin yeterince açıklayıcı bilgi içermemektedir. Paylaşılan istatistiklerdeki veriler, hesaplama kriterlerinde değişiklikler gibi nedenlerle, zaman zaman önceki yıllarla çelişmektedir. Bu kapsamda paylaşılan bilgilerin detaylandırılması ve kullanılan kriterlerin sürdürülebilirliği önemsenmelidir.
- ✓ Engelli bireylerin eğitim gereksinimleri giderilirken engelsiz bireylerle birlikte eğitim almaları büyük ölçüde sağlanamamaktadır. Özellikle belediyenin meslek edindirme ve istihdam temelli verdiği kurslara engelli bireylerin katılımının sağlanması önemsenmelidir.
- ✓ Toplumsal farkındalık artmış olmakla beraber, yeterli olduğu söylenemez. İkinci bir farkındalık merkezinin açılıyor olması konunun yaygınlaştığını ve önemsendiğini göstermektedir. Engelsizmir Kongreleri de, sorun tespiti, sosyal anlamda erişilebilirlik ve farkındalık yaratma açısından önemlidir. Bu faaliyetler sürdürülmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- ✓ İzmir'de, Türkiye'deki tabloya benzer biçimde, engelli bireylerin siyasal katılımı sembolik düzeydedir. Bu konunun sadece İzmir'de değil, ülke ölçeğinde yapılacak düzenlemelerle kapsayıcı ve cesaretlendirici olunması sağlanmalıdır.

Kaynakça

Adaman, F., Erus, B. ve Sart, H. (2019). "Ev Merkezli Bakım Üzerinden Engellilik Politikası: Eleştirel Bir Değerlendirme" Türkiye'de Sosyal Politika ve Dezavantajlı Gruplar içinde (ed. Ergun A., Namal M., Koçancı M.) İstanbul: Kırmızı Yayınları s: 251-266.

Avrupa Kentsel Şartı (1992). https://rm.coe.int/168071923d (3.5.2019)

Avrupa Kentsel Şartı 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto (2008) https://rm.coe.int/urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity-publication-a5-58-pages-/168095e1d5, (03.05.2019).

Babaoğlu, C. (2015) "Türkiye'de Engelli Politikaları ve Sivil Toplum Örgütlerinin Kentsel Engelli Politikalarına Etkisi: Ankara Örneği", Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başaran S. (2014) "Yerel Yönetimler ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Arasındaki Hizmet İlişkileri", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 23(1), 1-13.

BMEHS (Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme) (2019) Türkiye'nin İlk Raporuna İlişkin Nihai Gözlemler, https://www.ied.org.tr/wp-content/uploads/2019/07/bmehs_nihai_gozlem_raporu_2019.pdf, (5.7.2020)

Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği (2006) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10589&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5, (3.5.2019)

Cumhuriyet (2019, 13 Kasım) "ESHOT, toplu ulaşımda engelli yurttaşlar için yeni uygulamalar başlatıyor", https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/eshot-toplu-ulasimda-engelli-yurttaslar-icin-yeni-uygulamalar-baslatiyor-17019 01, (15.08.2020)

Çaha, H. (2016) Engellilerin Toplumsal Hayata Katılmasına Yönelik Politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri. *İnsan ve Toplum*, 5(10), 123-150.

DEMİS (2017) "İzmir'de Engelli Bireylere Yönelik Hizmetlerin Analizi", *Association For Development, Migration and Social Policies.* http://demis.org.tr/uploads/%C4

[11] BMEHS (2019:5) kapsamında Türkiye'nin verdiği ilk rapora ilişkin Engelli Hakları Komitesi gözlem raporu hazırlamıştır. Raporda güncellenmiş ulusal veri tabanıyla yerel yönetimlerde erişilebilirlik standartlarının uygulanışının izlenmesi ve erişilebilirlik standartlarına uyulmasına yönelik yeterli kaynak ayrılmasına ilişkin tavsiye bulunmaktadır.

%B0zmir%E2%80%99de%20Engelli% 20Bireylere%20Y%C3%B6nelik%20Hizmetlerin%20 Analizi.pdf , (15.05.2020)

DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) (2002) Türkiye Özürlüler Araştırması, https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visit orPages/index.zul, (11.10.2019)

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (2001) Sekizinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_ YerelYonetimler.pdf, (05.07.2020)

DPT (2007) Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/09_ YerlesmeveSehirlesme.pdf, (05.07.2020)

Eliöz, M., Demir A.Z. ve Akbuğa E., (2017), "Engelli Dostu İller Çalışması" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(50), 348-36.

EHŞM (Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü) (2019) "Engelli Vatandaşlarımız ve Yakınlarına Yönelik Hizmetlerimiz Sunumu"

EHŞM (2018) "Sosyal Politikalar Daire Başkanlığı Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü Hizmet Bilgilendirme Raporu"

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2009) https://www. resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm, (3.5.2019)

Engelsizmir (2013) "Engelsizmir 2013 Kongresi Sonuç Bildirgesi", *2013 Kongre Bildiri Kitabı,* http://www. engelsizmir.org/tr/engelsizmir2013kongrebildirikitabi/ 2042/082, (5.11.2019)

Engelsizmir (2018) III. Uluslararası Engelsizmir 2018 Kongresi Davet Mektubu, http://2018.engelsizmir.org/ tr/Anasayfa (5.11.2019)

Engelsizmir (tarihsiz) Kırmızı Bayrak, http://www. engelsizmir.org/tr/KirmiziBayrak/3064, (15.07.2020)

Erten, Ş., ve Aktel, M. (2016) Ulusal Program ve Düzenli İlerleme Raporları Çerçevesinde Türkiye'nin Engelli Politikaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi,* 21(4), 275-297.

ESHOT (2019) "İzmir'de engellilerin otobüs seyahati kolaylaşacak" https://www.eshot.gov.tr/tr/Haberler/3714 /91, (5.8.2020)

ESHOT (2020) 2019 Faaliyet Raporu, https://www.eshot. gov.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/23072020_0332_2019YiliFaaliyetRaporu.pdf, (5.8.2020)

European Commission (2010) "European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe" https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF, (28.05.2020)

EyDer (tarihsiz) "Sayılarla Dünya'da ve Türkiye'de Engellilik", https://ey-der.com/ana-sayfa/turkiye-ve-dun yada-engelliler/#:~:text=T%C3%BCrkiye'de0%20ise%20Ulusal%20Engelli,siyse%2050%2D64%20ya%C5%9F%20aras %C4%B1nda%E2%80%A6, (15.08.2020)

EYHGM (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü) (2020, Mart) Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, https:// ailevecalisma.gov.tr/media/42250/istatistik-bulteni-2020 -mart.pdf , (28.05.2020)

Fırat, S. (2008) "Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi,* 19(1), 89-100.

Gerçek İzmir (2018, 4 Şubat) http://www.gercekizmir.com /haber/Izmir-de-engelleri-asan-proje-Elim-sende/43003, (11.06.2019)

Gözlem Gazetesi (2020, 21 Şubat) "İzmir'in Öncülük Ettiği "Elim Sende" Projesi 15 İlde Başlıyor" https:// www. gozlemgazetesi.com/HaberDetay/265/1122198/izmir in-onculuk-ettigi-elim-sende-projesi-15-ilde-basliyor.html (20.07.2020)

Gülgün Aslan, B. ve Ünal Ankaya, F. (2020) "Kentsel Peyzaj Kapsamında Türkiye (İzmir/Bornova) Büyük Park'ın Engelli Standartları Açısından Değerlendirilmesi", *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3 (3), 110-118.

Hürriyet (2019, 13 Kasım) "Engelliler Ulaşımda Kolaylık İstedi" https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/ engelliler-ulasimda-kolaylik-istedi-41373515 (05.02.2020)

İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği (2006) https://www.mevzuat.gov.tr/ mevzuat?MevzuatNo=9521&MevzuatTur=7&Mevzuat Tertip=5, (3.5.2019)

İnce, H.O., Babaoğlu, C. ve Yaralı Akkaya A. (2016) "Belediye Hizmetleri ve Engelli Vatandaşların Beklentileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 86-109

İzmir BŞB (İzmir Büyükşehir Belediyesi) (tarihsiz a) İzmir Büyükşehir Belediyesi Engelli Hizmet Merkezleri, https: //www.izmir.bel.tr/tr/engelli-hizmet-merkezlerimiz/31/ 307 (23.10.2019)

İzmir BŞB (tarihsiz b) https://www.izmir.bel.tr/tr/evde-saglik-ve-bakim-hizmeti/907 (20.05.2020)

İzmir BŞB (2015) 2014 Faaliyet Raporu, http://www.izmir. bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/30.4.2015%2015_07_05_2014_FaaliyetRaporu.pdf, (20.05.2020)

İzmir BŞB (2016) 2015 Faaliyet Raporu, http://www.izmir. bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/2015_Faaliyet Raporu.pdf, (20.05.2020)

İzmir BŞB (2017) 2016 Faaliyet Raporu, http://www.izmir. bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/FaaliyetRaporu_2016.pdf, (20.05.2020)

İzmir BŞB (2018a) 2017 Faaliyet Raporu, http://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_24042018_032740 _2017-yili-faaliyet-raporu.pdf, (20.05.2020)

İzmir BŞB (2018b, 9 Şubat) Hedef Engelsiz İzmir, https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/hedef-engelsiz-izmir/1400/ 4, (15.07.2020)

İzmir BŞB (2019a) 2018 Faaliyet Raporu, http://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_03052019_022539_2018-yili-faaliyet-raporu.pdf, (20.05.2020)

İzmir BŞB (2019b) "Engelli Hizmetlerimiz", https://www.izmir.bel.tr/tr/engelli-hizmet-merkezlerimiz/31/307 (20.12.2019)

İzmir BŞB. (2020) 2019 Faaliyet Raporu, http://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/2019Faaliyet Raporu_ web.pdf, (20.05.2020)

İzmir BŞB Spor (2020) Aktif Branşlarımız, https://www.izmirbsbspor.org/Branslar/0 (15.08.2020)

İzmir BŞB Meclis Karar Özetleri (2018, 2019, 2020), https://www.izmir.bel.tr/tr/MeclisKararOzetleri/57 (30.08.2020)

İZSU (1998), Tarifeler Yönetmeliği, https://www.izsu.gov.tr/tr/tarifeleryonetmeligi/54/122, (25.08.2020)

Katsui, H. Ve Kumpuvuorı, J. (2008) "Human Rights Based Approach to Disability in Development in Uganda: A way to Fill the Gap Between Political And Social Spaces", *Scandinavian Journal of Disability Research*, 10 (4), 227-236, sjdr.se/articles/10.1080/15017410802410084/, (5.7.2020)

KB (Kalkınma Bakanlığı) (2014) Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10 YerelYonetimler.pdf, (5.7.2020)

KB (2015) Onuncu Kalkınma Planı Özürlülere Sunulan Hizmetlerin Etkinleştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: Kalkınma Bakanlığı, http://www.sbb. gov .tr/wp-content/uploads/2018/10/10OzurlulereSunulanHizmetlerinEtkinlestirilmesiCalismaGurubu Raporu -1. pdf , (5.7.2020)

KB (2018a) On Birinci Kalkınma Planı Kentsel Yaşam Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KentselYasam KalitesiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf, (5.7.2020)

KB (2018b) On Birinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, http:// www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/YerelYon etimlerOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf, (5.7.2020)

Kent Konseyi Yönetmeliği (2006) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10687&MevzuatTur=7&MevzuatTertip =5, (3.5.2019)

Kesgin, B. (2014) Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar, *Çağdaş Yerel Yönetimler, 23*(4), 1-15.

Malkoç True, E. ve Sönmez Türel, H. (2013) "Yapılı Çevrelerin Fiziksel Engelliler Yönüyle Kullanılabilirliği: İzmir Kenti Örneği" *Artium,* 1(1), 1-16.

Metin, B. (2017) "Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 19(1), 320-344.

Naschold, F. (1996) New Frontiers in Public Sector Management: Trends and Issues in State and Local Government, Walter de Gruyter, Berlin, New York

Ok, S. (2019, 10 Mart) "10 Maddede Belediyeler Engelliler İçin Ne Yapabilir?" *Gazeteduvar,* https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/03/10/10-maddede-belediyeler-engelliler-icin-ne-yapabilir/ (10.03.2019)

Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2010), "Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2011)", https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-19.htm, (03.06.2020)

Sarı A., Çalık S., İçli T.ve Doğan S. (2018) *Türkiye Sivil Toplum Kuruluşları Gölge Raporu,* Ankara: Engelliler Federasyonu, https://www.engellilerkonfederasyonu. org.tr/wp-content/uploads/2020/04/1-8-BM-Engelli-Haklar%C4%B1-Komitesi-CRPD-T%C3%BCrkiye-STK-G %C3 %B6lge-Raporu-min.pdf, (10.07.2020)

Sayıştay (2019) "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2018 Yılı Sayıştay Denetim Raporu" https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2018/GenelBütçe_Kapsamındaki_%20Kamu_İdareleri/AİLE%2C%20ÇALIŞMA%20VE%20%20 SOSYA L%20HİZMETLER%20BAKANLIĞI, (5.7.2020)

Shakespeare, T., (2011) "Sakatlık Sosyal Modeli" *Sakatlık Çalışmaları* (ed. Dikmen Bezmez, Sibel Yardımcı ve Yıldırım Şentürk) içinde 51-62, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları

TOHAD (Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği) (2018) "UNCRPD Türkiye Raporu", http://www.tohad.org/tohad/wp-content/ uploads /2018/ 07/UNCRPD_Turkey_Repor t_TR.pdf, (10.07.2020)

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2010) Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, Ankara: TÜİK ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, https://ailevecalisma.gov. tr/media/5602/ozurlulerin-sorun-ve-beklentileri-arastirmasi-2010.pdf, (03.06.2020)

TÜİK (2011) 2011 Nüfus ve Konut Araştırması, https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2618/nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari.pdf, (10.07.2020)

Ulaşım ve Toplu Taşıma (2019) https://www.bizizmir.com/tr/IzmirBulusmalari/8, (15.05.2020).

Vardar, N. (2014, 29 Nisan) "Belediye Meclislerinde Engelli Temsili Ne Kadar?". https://m.bianet.org/bianet/toplum/ 155317-belediye-meclislerinde-engelli-temsili-ne-kadar, (15.05.2020)

Yılmaz, V. ve Yentürk, N. (2017) "Türkiye'de Engellilere Yönelik Kamu Harcamalarının On Yıllık Seyri", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2017(1), 59-74.

WHO (World Health Organization) (2011) *World Report On Disability*. The World Bank. https://www.who.int/ publications/i/item/world-report-on-disability,(11. 10.2019)

WHO (2015). *Global Disability Action Plan 2014-2021*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/199 544 /9789241509619_eng.pdf;jsessionid=661341E40F1 CA619B56A309DC5F7663C?sequence=1, (11.10.2019)

572 sayılı KHK (1997), https://www.resmigazete.gov.tr/ arşiv/23011_1.pdf, (03.05.2019)

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005).

5393 sayılı Belediye Kanunu (2005).

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016).

Extended Abstract

Disability is a complicated, dynamic, multi-faceted, and controversial phenomenon. It is known that over a billion individuals globally have a disability and encounter problems in participating in social life. The issue of disability, while it has received attention since the 2000s, has more often been debated within the framework of general and inclusive domains such as social policy and social services in Turkey.

Various policies have been developed at the central and local level for the purposes of removing the barriers to the participation of individuals with disabilities in social life; facilitating them to access opportunities for quality education, to work, to integrate into society; and informing and raising awareness of their families. The central government is the main body responsible for managing the services intended for individuals with disabilities, which are administered under relevant ministries. At the local level, such services are primarily offered by municipalities and metropolitan municipalities.

Factors such as the diversity of disabilities, the fact that the population with disabilities mainly resides in urban areas, and the relative ease with which it is possible to observe their participation in areas of life render practices by local governments to devise solutions in this domain critical.

At the local level, disability services include services intended for people residing within the municipal borders, defined as individuals with disabilities, and experiencing loss of physical, intellectual, mental, emotional, or social capacity. In this regard, the services expected to be regularly and constantly offered consist of consultancy, protection, care, rehabilitation, guidance, personal development, and support services. As a natural outcome of the size of the service scope, the major matters of debate include services by local governments for individuals with disabilities and their families, their level of outreach to those in need, and whether the services offered overlap with the needs.

If the legislations concerning the domain of disabilities are analyzed, the laws and regulations appear to lack detailed arrangements and merely draw a general framework. Nevertheless, the legislations currently in effect can also be argued to allow local governments space to act freely. Therefore, practices at the urban scale are shaped by the sensitivity of local officials toward the issue. This, in turn, leads to variations in practices. For instance, no obligation exists on local governments to offer support services to make the homes of individuals with disabilities accessible. Municipalities which do offer such support, however, regard this as a need and allocate resources from the budget.

The purpose of this study is to assess the services individuals with disabilities are offered by local governments through the example of one local government. For this aim, the duties assumed by the Izmir Metropolitan Municipality and the current status of the voluntary services it conducts were analyzed. Our research relied on document analysis as well as semi-structured interviews in data collection.

The reason for selecting Izmir was that the issue of disability services has been shown to receive attention in the city on a number of occasions including: the awarding of the title of "Disabled-Friendly Municipality" to the Izmir Metropolitan Municipality by the Directorate of Services for Individuals with Disabilities under the Prime Minister's Office, the declaration of the "Year of Individuals with Disabilities" between 2010 and 2012, and the organization of a series of conventions concerning the domain of disabilities.

Three departments are found under the Izmir Metropolitan Municipality for administering services directly offered to citizens with disabilities, namely, a) the Section of Social Services and the Section of Social Assistance under the Department of Social Services, b) the Section of Healthy Living and Home Care under the Department of Public Health, and c) the Section of Services for Individuals with Disabilities under the Department of Social Projects.

The sections under the first two departments carry out activities intended for elderly people, people with disabilities, youth, and children on the basis of social assistance and healthcare services. The Section of Services for Individuals with Disabilities, in turn, aims, through four centers established under its roof, to facilitate the participation of individuals with disabilities and their families in social life and to enable them to take advantage of any opportunities equally with other citizens. For this end, it offers services for information, awareness-raising, consultancy, social rehabilitation, accessibility, and vocational and professional development.

In this study, the services offered by local governments for individuals with disabilities were found to be consistent with the classification of priority areas adopted by the European Commission. In this regard, the activities were analyzed under the following eight titles: education, accessibility (urban design, transportation, information, and communication), equality, participation (political, sociocultural, and athletic), healthcare and rehabilitation work, employment, disability rights advocacy, and social protection.

The findings obtained reveal that the Izmir Metropolitan Municipality is relatively successful in some of the services it undertakes in the domain of disabilities such as social awareness-raising and social protection. Nevertheless, we also observe that the process of increasing accessibility, especially in urban design, is slow due to a number of financial and physical challenges, and that no activities are in place that can make a difference in creating employment opportunities and advancing disability rights advocacy efforts. The conclusion is that while local governments are able to further their sphere of impact, some shortcomings persist.